

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

Розвиток правової компетентності педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів

Методичні рекомендації

Радкевич Олександр Петрович

Київ - 2015

УДК 377:004

ББК 74.56

*Рекомендовано до друку вченою радою Інституту професійно-технічної освіти
Національної академії педагогічних наук України
(протокол № 12 від 28.12.2015 р.)*

Рецензенти:

- Ягупов В.В.** провідний науковий співробітник лабораторії дистанційного професійного навчання Інституту ПТО НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;
- Гоменюк Д.В.** директор Навчально-наукового центру ПТО НАПН України, кандидат педагогічних наук;
- Шимановський М.М.** старший науковий співробітник лабораторії професійної кар'єри Інституту ПТО НАПН України, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник

Радкевич О. П. Розвиток правової компетентності педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів [методичні рекомендації] / Олександр Петрович Радкевич. – Київ : ТОВ «НВП Поліграфсервіс», 2015. – 108 с.

У методичних рекомендаціях розглянуто питання охорони і захисту авторських і суміжних прав педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів. Викладено форми юрисдикційного та неюрисдикційного захисту порушених авторських і суміжних прав. Розкрито види плагіату, ознаки піратства та форми юридичної відповідальності за правопорушення у сфері авторських і суміжних прав. Приділено увагу питанням застосування педагогічними працівниками технічних засобів захисту інформації, поновлення порушених авторських прав та суміжних прав в Інтернет-виданнях, цифрового маркування електронних творів тощо.

Методичні рекомендації призначені для педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів, методистів науково-навчально-методичних центрів професійно-технічної освіти, викладачів вищих навчальних закладів, науковців, аспірантів, докторантів.

ISBN

© Інститут ПТО НАПН України, 2015

© Радкевич О.П., 2015

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. Тематичний план і програма курсу «Розвиток правової компетентності педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів»	6
РОЗДІЛ 2. Зміст програми курсу «Розвиток правової компетентності педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів»	13
2.1 Основні принципи та поняття в сфері авторського права. Договори в авторському праві	13
2.2 Видавець і сучасна українська система охорони авторського права	24
2.3 Плагіат, піратство як найпоширеніші форми порушення авторського права.....	36
2.4 Міжнародні системи охорони авторських і суміжних прав	44
2.5 Проблеми авторського права в умовах розвитку інформаційно-комунікаційних технологій	52
2.6 Технічні засоби захисту авторського права і суміжних прав...	59
ВИСНОВКИ	65
ЛІТЕРАТУРА	71
Додаток А.....	75

ВСТУП

Розвиток законодавства, постійне оновлення його фундаментальних основ призвело до зниження рівня правової компетентності громадян країни і, зокрема, педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ). Це виявляється у відсутності у них знань законів, підзаконних актів та інших нормативно-правових документів, спрямованих на підвищення рівня юрисдикційного та неюрисдикційного захисту авторського права та суміжних прав. Йдеться про авторське право на навчально-методичну продукцію, створену в процесі професійно-педагогічної діяльності. На основі цього педагогічним працівникам ПТНЗ доцільно вдосконалювати знання, вміння та навички щодо охорони та захисту інтелектуальної власності шляхом застосування юрисдикційної форми (визнання права; визнання правочину недійсним; припинення дії, що порушує право; відновлення становища, яке існувало до порушення; примусове виконання обов'язку в натурі; зміна правовідношення; припинення правовідношення; відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; відшкодування моральної (немайнової) шкоди) та неюрисдикційної (обмеження доступу до авторської продукції, обмежена функціональність; використання цифрового підпису, використання цифрових марок, видалення інформації).

Окрім того, важливо щоб педагогічні працівники ПТНЗ уміли добирати способи захисту авторського права на продукцію, створену індивідуально чи колективно, володіти навичками оформлення позовних заяв та претензійних документів, апеляційних, касаційних скарг, досвідом взаємодії між суб'єктами суміжних прав, а також особистісними властивостями, що уможливають успішне розв'язання юридичних проблем, які виникають у професійно-педагогічній

діяльності та пов'язані із правом володіти й розпоряджатися інтелектуальною власністю.

У цьому контексті актуалізується значущість розуміння педагогічними працівниками чинників, що позначаються на збільшенні кількості правопорушень у сфері захисту інтелектуальної власності. Йдеться про відсутність: тлумачень багатьох ключових правових понять; контролю щодо збору, розподілу та виплати авторської винагороди з боку державних органів; своєчасного внесення змін до законодавства.

Правова компетентність є назвичайно актуальною враховуючи специфіку взаємодії суб'єктів авторського права (педагогічні працівники ПТНЗ, зокрема, викладачі, майстри виробничого навчання, методисти) та інших учасників навчально-виховного процесу, в ході якого створюється і використовується навчально-методична продукція. Зауважимо, що окрім фізичних осіб (авторів творів науки, літератури, мистецтва), суб'єктами авторського права можуть бути і юридичні особи (ПТНЗ), що набули права на об'єкт авторського права (твір) у процесі договірних відносин або відповідно до чинного вітчизняного законодавства. На основі цього методичні рекомендації спрямовуються на розширення знань педагогічних працівників ПТНЗ щодо права власності на науковий твір, а також про юрисдикційну та неюрисдикційну форми захисту авторських прав та суміжних прав.

Підсумовуючи викладене зауважимо, що методичні рекомендації слугуватимуть для підвищення рівня правової компетентності педагогічних працівників ПТНЗ у міжкурсовий період підвищення кваліфікації, під час самостійного опрацювання матеріалу, тренінгів, практичних семінарів тощо. Вони стануть у нагоді педагогічним працівникам ПТНЗ під час самостійного набуття умінь відносно застосування технічних засобів захисту інформації, поновлення порушених авторських прав і суміжних прав в Інтернет-виданнях, цифрового маркування електронних творів тощо.

РОЗДІЛ 1.
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН І ПРОГРАМА КУРСУ «РОЗВИТОК
ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ
ЗАКЛАДІВ»
(12 годин)

1. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ПОНЯТТЯ В СФЕРІ
АВТОРСЬКОГО ПРАВА. ДОГОВОРИ В АВТОРСЬКОМУ ПРАВІ –
(2 год.)

Майнове та немайнове авторське право. Об'єкти авторського права. Основні характеристики та принципи. Суміжні права. Передача прав. Поняття «правовласник». Співавторство: загальна характеристика. Терміни дії захисту авторських прав.

Поняття «договір» в авторському праві. Види договорів у видавничій справі. Змістове наповнення головних розділів типового договору на видання твору. Контракт роботодавця з автором (суб'єктом) і редактором. Новітнє українське законодавство у сфері авторської винагороди за використання об'єктів авторського права і суміжних прав.

а) авторська винагорода за публічне виконання, публічний показ, публічне сповіщення або ретрансляцію творів науки, літератури і мистецтва.

б) авторська винагорода за відтворення і опублікування творів, зафіксованих у фонограмах і відеограмах, комерційний прокат їх примірників.

в) авторська винагорода за відтворення і опублікування творів образотворчого і декоративно-ужиткового мистецтва.

г) авторська винагорода за відтворення і опублікування примірників творів наукової, художньої, публіцистичної та іншої літератури, зафіксованих поліграфічним способом.

д) авторська винагорода за оригінальні твори політичної, виробничо-технічної, навчальної та ін. літератури.

е) авторська винагорода за збірники творів, переклади творів.

є) авторська винагорода за ретрансляцію виконань у прямому ефірі, у фонограмах і відеограмах виконань без комерційної мети і з комерційною метою.

Література до теми:

– Тимошик М. Книга для автора, редактора, видавця. – К.: Наша культура і наука, 2005 (2-ге вид – 2006). – С. 395-406 (Розд. 21 „Правове регулювання стосунків між видавцями, авторами, поліграфістами та реалізаторами”).

– Авторське право в міжнародно-правовому аспекті / Уклад. А.М. Євков-Х.:2010.- 126 с.

– Постанова Кабінету Міністрів України від 18 січня 2003 р., №72 „Про затвердження мінімальних ставок винагороди (роялті) за використання об’єктів авторського права і суміжних прав” . (Тест цієї постанови подається в Додатках книги М. Тимошика „Книга для автора, редактора, видавця”). Право інтелектуальної власності: Підручник. За ред. О. Підпригори, О. Святоцького. – К.: Ін-Юре, 2004.

– Інтелектуальна власність: Словник-довідник / У 2-х т. – За ред. О.Святоцького. – К.: Ін-Юре, 2000. – Т. 1. – Статті про авторське право.

– Бондаренко С. Система захисту авторського права і суміжних прав в Україні // Національна безпека і оборона. - 2001. - №10. – С.61-64.

2. ВИДАВЕЦЬ І СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА СИСТЕМА ОХОРОНИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА (2 год.)

Загальна характеристика українського авторського правового поля. Етапи становлення системи авторського права на теренах Української держави. Аспекти авторського права в Основному законі Української держави. Кримінальна відповідальність редактора-видавця за порушення авторського права. Система охорони авторського права як складова всієї інфраструктури охорони інтелектуальної власності в Україні.

Література до теми:

– Конституція України : [прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України № 254 к/96-ВР 28 черв. 1996 р.] // Відомості Верховної Ради України. – 1996. № 30. – Ст. 141. – Зі змінами ; тлумачення від 12 черв. 2013 р.

– Цивільний кодекс України : за станом на 16 січ. 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40–44. – Ст. 56. – Зі змінами ; ост. ред. 11 серп. 2013 р.

– Кримінальний кодекс України: чинне законодавство із змінами і допов. на 21 вересня 2012 року: (Відповідає офіц. текстові) К.: Алерта, 2012. – 182 с.

– Закон України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-12 від 05.12.2012 [Електронний ресурс] – Режим доступу :

<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

– Інтелектуальна власність: Словник-довідник / У 2-х т. – За ред. О. Святоцького. – К. : Ін-Юре, 2000. – Т. 1. – Статті про авторське право.

– Бондаренко С. Система захисту авторського права і суміжних прав в Україні // Національна безпека і оборона. – 2001. – №10. – С.61-64.

– Тимошик М. Книга для автора, редактора, видавця. – К. : Наша культура і наука, 2006. (Тема 1. „Тенденції розвитку видавничої справи в Україні. Параграф 3 – про законодавчу базу з авторського права)

3. ПЛАГІАТ, ПІРАТСТВО ЯК НАЙПОШИРЕНІШІ ФОРМИ ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА (2 год).

Виникнення і розширення явищ плагіату та піратства. Термінологічні визначення понять плагіату та піратства в довідкових виданнях та законодавчих актах. Відмінності плагіату від компіляції. Поширені форми плагіату в журналістиці. Поширені форми плагіату у видавничій справі.

Література до теми:

– Право інтелектуальної власності: Підручник. За ред. О. Підпригори, О. Святоцького. – К.: Ін-Юре, 2004.

– Про авторське право і суміжні права від 23.12.1993 № 3792-ХІІ [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>

– Цивільне право України: Загальна частина / За редакцією професорів І.А. Бірюкова і Ю.А. Заїки. – К.: Алерта, 2014. – 510 с.

– Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В. Дзера (кер. авт. кол.), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. - 2-е вид., допов. і перероб. - К.: Юрінком Інтер, 2005. - Кн. 1. – 736 с.

– Асфандіаров Б.М. Авторское право в образовании / Б.М. Асфандіаров // Профессиональное образование. Столица. – М.: 2014. – №5. – С. 15–32

– Гордієнко С.Г. Пізнання сфери захисту інтелектуальної власності в Україні: методологічні проблеми / Сергій Георгійович Гордієнко//. – Київ : Скіф : КНТ, 2008. – 138 с.

– Авторське право в міжнародно-правовому аспекті / Уклад. А.М. Євков-Х.:2010.- 126 с.

4. МІЖНАРОДНІ СИСТЕМИ ОХОРОНИ АВТОРСЬКИХ І СУМІЖНИХ ПРАВ (2 год.)

Поняття системи міжнародної охорони авторського права. Історичні передумови виникнення міжнародного авторського права. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів 1886 року: основні принципи та припри перегляду. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року. Тенденції порушення авторського права та способи їх розв'язання в країнах Заходу та і Україні: порівняльна характеристика.

Література до теми:

– Шишлов А. А. Международно-правовое регулирование электронной связи в Европейском Союзе : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / Шишлов Александр Александрович. – М., 2010. – 188 с.

– Директива 95/46/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних» № 95/46/ЄС від 24.10.1995 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_242/page2.

– Директива 97/66/ЄС Європейського Парламенту і Ради «Стосовно обробки персональних даних і захисту права на невтручання в особисте життя в телекомунікаційному секторі» № 97/66/ЄС від 15 груд. 1997 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_b34.

– Загальна характеристика законодавства про інформаційну безпеку ЄС, США та Канади [Електронний ресурс] / С. О. Климчук // Юстиніан – 2006. – № 11. – Режим доступу до журн. :

<http://justinian.com.ua/article.php?id=2462>.

– Авторське право в міжнародно-правовому аспекті / Уклад. А.М. Євков-Х.: 2010.- 126 с.

5. ПРОБЛЕМИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ (2 год.)

Інтернет і авторське право. Проблемні питання діяльності Інтернет-видань у правовому полі. Шляхи розв'язання порушення авторських прав у Інтернет-виданнях: зарубіжний досвід і українські реалії.

Література до теми:

– Цимбаленко Є. С. Інтернет як складник інформатизації українського суспільства / Є. С. Цимбаленко // Інформаційне суспільство. – 2011. – Вип. 13. – С. 10–14.

– Червяцова А. О. Свобода слова в Інтернет – мережі (на прикладі США) / А. О. Червяцова // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія : Право, 2011. – № 988. – С. 304–308.

– Шахбазян К. С. Міжнародно–правові основи регулювання відносин в мережі Інтернет : дис. ... канд. наук : 12.00.11 / Шахбазян Карина Суверівна. – К., 2009. – 221 с.

– Авторське право в міжнародно-правовому аспекті / Уклад. А.М. Євков-Х.:2010.- 126 с.

– Бачило І. Л. Информационное право / Бачило І. Л., Лопатин В. Н., Федотов М. А.; под ред. акад. РАН Б. Н. Топорнина. –

[2–е изд., с изм. и доп.] – СПб. : Изд-во Р. Асланова «Юридический центр Пресс», 2005. – 725 с.

– Бойко Д. В. Правова природа доменних імен Інтернет : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Бойко Дмитро Віталійович. – Х., 2005. – 212 с.

– Модельний закон про основи регулювання Інтернету від 16.05.2011 [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу :

http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997_o14.

6. ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА І СУМІЖНИХ ПРАВ (2 год.)

Депонування об'єктів інтелектуальної власності: український досвід. Цифрове маркування електронних творів як метод захисту інтелектуальної власності. DMCA – нове законодавство в сфері інтелектуальної власності.

Література до теми:

– Штефан А. С. Цивільно-правові способи захисту авторського права і суміжних прав / А.С. Штефан // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2009. – № 2 – С. 41–51.

– Бондаренко С. Система захисту авторського права і суміжних прав в Україні // Національна безпека і оборона. - 2001. - №10. – С.61-64.

– Періодичні українські чи зарубіжні фахові завдання з основ інтелектуальної власності чи авторського права (типу „Інтелектуальна власність, «Інтелектуальний капітал»).

– Право інтелектуальної власності: Підручник. За ред. О. Підпригори, О. Святоцького. – К.: Ін-Юре, 2004.

РОЗДІЛ 2.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ КУРСУ «РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ»

2.1. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТА ПОНЯТТЯ У СФЕРІ АВТОРСЬКОГО ПРАВА. ДОГОВОРИ В АВТОРСЬКОМУ ПРАВІ

Насамперед, необхідно визначитися з поняттям «Авторське право». Наразі в науці присутній поділ авторського права на об'єктивне розуміння і суб'єктивне. В юриспруденції загальновизнаним і практично значимим є поділ авторського права на об'єктивне і суб'єктивне.

Об'єктивне право - це певна система встановлених державою загальнообов'язкових правових норм, реалізація яких забезпечується державним примусом. Тому в об'єктивне авторське право як різновид права інтелектуальної власності є цивільно-правовим інститутом, норми якого регулюють певну зовнішню і внутрішню споріднену категорію особистих немайнових та майнових відносин, заснованих на юридичній рівності, вільному волевиявленні, майновій самостійності їх учасників, пов'язаних зі створенням і використанням літературних, художніх та інших творів, а також з розпорядженням майновими правами інтелектуальної власності щодо них.

Суб'єктивне авторське право - це сукупність особистих немайнових та майнових прав, які належать конкретному автору відповідно до закону (оголосити себе автором твору, доводити його до відома публіки, відтворювати та розповсюджувати або використовувати твір будь-якими іншими способами і засобами, дозволяти іншим особам використовувати твір певними способами), а також права, які належать спадкоємцям автора чи іншим суб'єктам авторського права у зв'язку з використанням конкретних творів науки, літератури і мистецтва.

Однак, якщо притримуватись класичної, всеузагальнюючої точки зору, то під «Авторським правом» можна розуміти результат творчої діяльності, який виявляється у створенні творів літератури, науки і мистецтва через численні способи і форми їх вираження. Доповнюючи визначення, варто вказати на тому, що до авторських прав не може відноситися об'єкт, який не виражений в об'єктивній формі (як то думки, образи).

У ст. 8 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1] пропонується перелік об'єктів авторського права. До них належать: літературні письмові твори; усні твори у вигляді виступів, лекцій, промов, проповідей; музичні й музично-драматичні твори, в тому числі хореографічного характеру; аудіовізуальні твори, твори образотворчого мистецтва, архітектури, фотографії і твори прикладного мистецтва, ілюстрації, карти, плани, ескізи, пластичні твори, сучасні обробки творів, перекладів, аранжування та інші переробки творів, збірники творів, бази даних, комп'ютерні програми тощо.

Іноді в науці трапляються думки з приводу того, що об'єктом авторського права має бути тільки відтворений об'єкт, тобто той, який можна відтворити з матеріалів. Однак, на думку автора, така позиція не досить правильна, адже деякі твори науки та особливо мистецтва унікальні у своєму вияві і повторити (відтворити) їх в тому ж порядку неможливо.

Важливим компонентом розуміння авторського права є те, що для забезпечення державою охорони, захисту твору, науки та мистецтва не обов'язкова потреби його закінченість (цілісність). Відповідно до закону України «Про авторське право і суміжні права», під дію закону підпадають як завершені так і незавершені об'єкти авторського права, наприклад, частини аудіовізуальних творів, недописані наукові статті тощо.

Авторське право являє собою частину цивільного законодавства, а відтак воно здійснює двосторонній вплив на цивільні правовідносини в частині використання об'єктів авторського права. Необхідно зазначити, що цивільні правовідносини в частині авторського права включають в себе не тільки авторів творів науки і мистецтва, до них належать як юридичні особи (телеканали, театри, радіостанції тощо), так і фізичні особи (спадкоємці, правонаступники та інші зацікавлені фізичні особи). А відтак, законодавством України, як і міжнародними договорами, ратифікованими Україною, передбачена правова охорона та захист авторських та суміжних прав. Це стосується як безпосередньо автора, так і осіб, залучених до процесу відтворення і розповсюдження.

Головне завдання авторського права – це примноження культурної спадщини суспільства. Єдиним засобом досягнення цієї мети є надання автору виняткових прав дозволяти і тим самим контролювати використання своїх творів іншими особами, отримуючи з цього матеріальну вигоду. Однак, на відміну від права власності на матеріальний об'єкт, що має фактично необмежений або абсолютний характер, право власності на матеріальні об'єкти, якими є твори науки, літератури і мистецтва, зазнає певних обмежень, що стосуються обсягу правомочностей та їх існування в часі. Такий підхід до права власності на нематеріальні об'єкти дає змогу встановити в законодавчому порядку справедливий баланс між індивідуальними інтересами авторів, зацікавлених в отриманні матеріальної вигоди у разі використання їхніх творів, і суспільства загалом, зацікавленого у вільному доступі до створених творів [2].

Авторське право охороняється Копірайтом (©), котрий являє собою виключне право відтворювати оригінальні авторські роботи, зафіксовані в будь-якому відчутному середовищі виразу, виготовляти похідні роботи, основані на оригінальній роботі, а також виконувати або виставляти роботу як музичну, драматичну, хореографічну чи

скульптурну. Копірайт не поширюється на ідеї, процедури, процеси, системи, методи функціонування, концепції, принципи чи відкриття, незалежно від форми, в якій вони описані, пояснені або втілені. Замість цього копірайтна охорона обмежується конкретним авторським виразом ідеї, процесу, концепції і т. п. у відчутному середовищі [3].

Не дивлячись на положення дефініції відносно «*copy right*», важливо пам'ятати, що авторське право визнається, реалізовується (охороняється і захищається) без відповідної реєстрації. Адже реєстрація слугує як публічне оприлюднення твору для того, що у третіх осіб не виникало думок про неправомірне використання твору.

Однією з умов авторства є авторське свідоцтво, яке видається для підтвердження авторства. Однак, для педагогічного працівника ПТНЗ це не завжди необхідно, адже законодавство України передбачає «презумпцію авторства», згідно з якою автором твору вважається фізична особа, зазначена звичайним способом як автор на оригіналі або примірнику твору.

Правовою охороною нарівно будуть користуватися як твори, на яких проставлений знак охорони, так і твори без такого знаку. Основною метою забезпечення твору даним знаком є інформування третіх осіб про те, що цей твір охороняється. Таким чином, спрощується процес доведення провини правопорушника, якщо подібне правопорушення сталося. Аналогічне значення має також реєстрація прав автора на твір. Реєстрація здійснюється лише за бажанням правовласника, їй не надають ніякого правоутворювального значення, але факт реєстрації може відіграти корисну роль у разі розв'язання спору про авторство на твір або його незаконне використання [2].

Використовуючи загальнонауковий підхід, можна стверджувати, що автором твору літератури, науки і мистецтва переважно є одна особа (суб'єкт). Про це говориться у ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1]. Зокрема, що первинним суб'єктом, якому

належить авторське право, є автор твору. Це положення застосовується також у разі опублікування твору під псевдонімом, який ідентифікує автора (суб'єкта).

Отже, суб'єктами авторського права в ПТО є педагогічні працівники (фізичні особи) ПТНЗ, зокрема викладачі, майстри виробничого навчання, методисти та інші учасники навчально-виховного процесу, в ході якого створюється і використовується навчально-методична продукція. Тобто, це особи, яким належать особисті немайнові та\або майнові права інтелектуальної власності на навчально-методичну продукцію.

Суб'єктами авторського права можуть бути і юридичні особи (ПТНЗ) як публічного, так і приватного права. Зауважимо, що ці особи набили прав на твір науки, мистецтва тощо у процесі договірних відносин або відповідно до закону. Ґрунтуючись на цьому положенні можна зрозуміти, що авторське право на твір набуває не ПТНЗ, а держава у вигляді представленої установи (похідного суб'єкта прав).

Для повного, а головне цілісного розуміння інституту авторства за актуальне буде огляд принципів авторського права. До них відносяться:

1. Принцип свободи творчості. Він полягає в тому, що ст. 54 Конституції України гарантує громадянам свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості. За цим принципом автору надається право самостійно обирати тему твору, жанр, мету твору, використовувати твір будь-яким способом.

2. Принцип поєднання особистих інтересів з інтересами суспільства означає, що суспільство повинно задовольняти інтереси автора у достойній винагороді його творчості, а автор зобов'язується не використовувати свої твори на шкоду суспільству. Авторське законодавства передбачає цією метою випадки вільного використання творів без згоди автора та без виплати винагороди.

3. Принцип матеріальної та моральної заінтересованості полягає в тому, що автори літературних та художніх творів нагороджуються різними преміями, і їм присвоюються почесні звання, що стимулює створення творів.

4. Принцип всебічної охорони прав і законних інтересів авторів полягає в тому, що норми авторського права охороняють права і законні інтереси авторів та забезпечують захист порушених авторських прав [29, С.428].

Окрему увагу необхідно приділити навчально-методичній продукції, створеній у співавторстві, головною ознакою якого у ПТО є спільна праця двох чи більше педагогічних працівників ПТНЗ, заснована на творчому характері. Якщо навчально-методична продукція створена двома та більше педагогічними працівниками ПТНЗ, то авторське право виникає і належить їм усім. Адже, згідно з ст. 436 Цивільного кодексу України та ст. 13 Закону України «Про авторське право і суміжні права», творча продукція належить співавторам незалежно від того, чи є вона подільною чи неподільною.

Розкриваючи специфіку подільного співавторства, зазначимо, що навчально-методична продукція komponується педагогічними працівниками ПТНЗ із частин, створених різними авторами. Такі частини є самостійними і можуть бути використані окремо від основного навчально-методичного твору як самостійний педагогічний продукт.

Педагогічні працівники, які є суб'єктами такого співавторства, мають право на використання твору за власним бажанням. Однак у разі надання іншим особам права на використання створеної ними навчально-методичної продукції це потребує погодження з кожним із співавторів. Зауважимо, що при цьому педагогічні працівники ПТНЗ мають право на отримання винагороди.

Особливістю подільного співавторства є його спрямованість на надання педагогічним працівникам ПТНЗ можливостей використання особистих творчих навчально-методичних продуктів на власний розсуд. Під подільним співавторством прийнято розуміти об'єднання педагогічних працівників ПТНЗ для створення навчально-методичної продукції, в ході чого кожна з її частин має самостійне значення і може бути використана без додаткового розумового навантаження. Принагідно зазначимо, що під час створення навчально-методичної продукції у подільному співавторстві один з авторів твору може відмовити іншим особам у дозволі на використання або зміну твору. Однак така дія неможлива у разі попередньої домовленості сторін (педагогічних працівників) про заборону таких дій. Відповідно до положень вітчизняного законодавства, не визнається співавторством допомога технічного, організаційного та фінансового характеру.

На відміну від подільного співавторства, неподільне характеризується тим, що створена навчально-методична продукція є цілним продуктом, що втрачає своє змістове та розумове навантаження у разі від'єднання частини твору. Так, до неподільного співавторства належить діяльність педагогічних працівників ПТНЗ, які виконують науково-дослідну, методичну, навчальну та інші види робіт у співавторстві з його початку і до кінця, або у разі, коли частини, створені нарізно педагогічними працівниками (авторами) і поодиноці не мають самостійного значення.

Важливим у неподільному співавторстві є те, що жоден із співавторів не може без достатніх підстав відмовити іншим у дозволі на використання або зміну твору.

Окрему увагу необхідно приділити співробітництву, яке відрізняється від співавторства тим, що педагогічні працівники ПТНЗ (автори) беруть участь у створенні колективної праці за завданням

певної юридичної особи. При цьому, колективна праця не є єдиним цілим. Авторське право на колективний твір належить юридичній особі.

Виключне право на використання твору належить особі, з якою автор перебуває у трудових відносинах (роботодавцю), якщо інше не передбачено договором [9, с. 549]. У цьому контексті актуальним вбачається обґрунтування особистих немайнових прав педагогічних працівників ПТНЗ: право на визнання людини творцем об'єкта авторського права; право перешкоджати будь-якому посяганню на своє авторське право, здатному завдати шкоду честі чи репутації автора; право вимагати зазначення свого імені у зв'язку з використанням твору, якщо це практично можливо; право забороняти зазначення свого імені у зв'язку з використанням твору; право обирати псевдонім у зв'язку з використанням твору; право на недоторканність твору [10].

Договори в авторському праві по своїй природі можна поділити на трудові та цивільно-правові.

Трудовий договір. Відповідно до ч. 1 ст. 21 Трудового кодексу України [4], трудовий договір - це угода між працівником і власником, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, дотримуватися внутрішнього трудового розпорядку, а власник зобов'язується виплачувати заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін. Тобто трудовий договір - це угода щодо здійснення і забезпечення трудової функції.

Так, за трудовим договором, особа комплекс обов'язків визначений внутрішніми правилами підприємства чи організації. Тобто відносини роботодавець – працівник побудовані на імперативній системі. Зауважимо, що правовідносини після закінчення визначеного завдання не припиняються, і працівник продовжує виконувати функції покладені на нього роботодавцем відповідно до його трудової діяльності, посадової інструкції чи кваліфікації.

У ході виконання трудової діяльності особи створюють службовий твір. Це об'єкт авторського права, створений у порядку виконання службових обов'язків, відповідно до службового завдання чи трудового договору (контракту) між ним і роботодавцем (ст. 1 Закону № 3792) [1].

Досить цікаво стоїть питання щодо права власності на службовий твір, адже, відповідно до законодавства України, а саме ч.1 ст. 429 Цивільного Кодексу України [7], майнові права на нього належать спільно як автору твору, так і роботодавцю, якщо інше не встановлено договором.

Однак, бувають випадки, що в договорах прописують норму, що майнові права належать повністю тільки роботодавцеві чи тільки працівникові або в тій чи іншій частині. Зачасту цю частину (частку в майнових правах) дуже чітко оговорюють та визначають.

Відповідно до законодавства України та ділових звичаїв, прийнятих на території України, за створення, використання службового твору працівнику (автору співавторам) виплачується матеріальна винагорода. Розмір і порядок виплати матеріальної винагороди визначається в контракті (за трудовим договором) чи за двостороннім цивільно-правовим договором. Розрахунок матеріальної винагороди за контрактом проводиться по внутрішніх положеннях / документах підприємства чи організації і зачасту змінюється. Тому для уникнення конфліктних ситуацій варто добре прочитати і уточнити всі пункти в контракті. Зауважимо, що ця норма закладена в законі України «Про авторське право і суміжні права».

Однак, виплата згідно контракту в трудовому праві – це не єдиний спосіб доходу від інтелектуальної власності. Наразі широко використовується виплати по «гонорару». Гонорар – це передача матеріальних цінностей особі за виконану ним роботу. Він може бути як одноразовий так і погодинний. Звісно, розмір виплат змінюється відповідно до його типу.

У законодавстві України є визначення «авторський гонорар» за яким, відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права», встановлено, що винагорода може здійснюватись у формі одноразового (паушального) платежу, або відрахувань за кожний проданий примірник чи кожне використання твору (роялті), чи комбінованих платежів. Розмір і порядок виплати авторської винагороди за створення і використання твору встановлюються в авторському договорі або в договорах, що укладаються за дорученням суб'єктів авторського права організаціями колективного управління з особами, які використовують твори [1].

Важливий аспект: незважаючи на одноразовість чи періодичність виплати, авторська винагорода має різний правовий характер. Якщо майнові права на службовий твір, згідно з трудовим договором, належать видавництву, то фактично авторський гонорар, буде платою видавництва працівникові за отримання майнових прав та їх використання спільно працівником та видавництвом, при цьому частина гонорару буде платою за придбання майнових прав, а інша частина – платою за їх використання. Незалежно від правового характеру виплаченої винагороди з позиції трудового законодавства, вона належить до заробітної плати [5].

Відповідно до пп. 2.1.3 п. 2. «Інструкції зі статистики заробітної плати», гонорар штатним працівникам редакцій газет, журналів, інших засобів масової інформації, видавництв, установ мистецтва оплата їхньої праці, нараховується за ставками (розцінками) авторської (постановочної) винагороди, нарахованої на даному підприємстві [6].

Цивільно-правовий аспект: договори щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

У цивільному кодексі України (ЦК України) [7] регламентовано такі види договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності:

1) ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності. Особі, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензіар), може надати іншій особі (ліцензіату) письмове повноваження, яке надає їй право на використання цього об'єкта в певній обмеженій сфері.

Ліцензія на використання об'єкта права інтелектуальної власності може бути оформлена як окремий документ або бути складовою частиною ліцензійного договору;

2) ліцензійний договір. За цим договором одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін з урахуванням вимог закону;

3) договір про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, за яким одна сторона (творець - письменник, художник тощо) зобов'язується створити об'єкт права інтелектуальної власності відповідно до вимог другої сторони (замовника) та в установленій строк;

4) договір про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності. Відповідно до умов цього договору одна сторона (особа, яка має виключні майнові права) передає другій стороні частково або у повному складі ці права відповідно до закону та на визначених договором умовах;

5) договір комерційної концесії, за яким одна сторона (правоволоділець) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) за плату право користування відповідно до її вимог комплексом належних цій стороні прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг.

2.2. ВИДАВЕЦЬ І СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА СИСТЕМА ОХОРОНИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Авторові збірника та інших складених творів (упорядникові) належить авторське право на здійснені ним підбір і розташування творів та (або) інших даних, що є результатом творчої праці (упорядкування) [1].

Засіб масової інформації як упорядник користується авторським правом за умови дотримання ним прав авторів кожного з творів, включених до складеного твору засобу масової інформації. Авторське право упорядника збірника (засобу масової інформації) не перешкоджає іншим особам здійснювати самостійний підбір або розташування тих самих творів та (або) інших даних для створення своїх творів.

Друковані періодичні видання, які містять твори авторів, вважаються складеними творами і підлягають охороні авторським правом. Якщо твори, що ввійшли до складу видання, є об'єктами авторського права, видавець користується авторським правом лише за умови дотримання прав кожного з авторів творів. Використання твору видавцем допускається на основі договору, укладеного з автором (іншою особою, яка має авторське право), за винятком випадків вільного використання, зазначених у розділі 4 цих рекомендацій.

Видавцям енциклопедій, енциклопедичних словників, періодичних збірників, збірників наукових праць, газет, журналів та інших періодичних видань належать виключні права на використання таких видань у цілому (стаття 19 Закону № 3792-ХІІ). Видавець має право за будь-якого використання таких видань зазначати в них своє ім'я або вимагати такого зазначення.

Автори творів, включених до таких видань, зберігають виключні права на використання своїх творів, незалежно від видання в цілому, якщо інше не передбачено авторським договором.

Видавці періодичних видань володіють правами на:

- 1) використання свого видання в цілому;
- 2) зазначення свого імені під час використання таких видань;
- 3) використання службових творів, які стали частиною видання;
- 4) використання творів, права на які були передані видавцеві за договором.

Електронні засоби масової інформації (Інтернет-видання) можуть мати окремі Інтернет-видання або мати Інтернет-сторінки традиційних (друкованих) засобів масової інформації. Інформація Інтернет-видання розміщується на веб-сайті. Веб-сайт належить до складених творів та поєднує ряд об'єктів авторського права і (або) суміжних прав: комп'ютерну програму (написану на HTML-кодi); статті, інтерв'ю, фотографії, аудіофайли, рекламну інформацію та інше інформаційне наповнення сторінок веб-сайту, художнє оформлення (дизайн).

На відносини, що виникають при створенні та використанні складених творів, у тому числі в мережі Інтернет, поширюються норми статті 19 Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Розміщення творів у мережі Інтернет у вигляді, доступному для публічного використання, є відтворенням та поданням творів до загального відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до творів з будь-якого місця і у будь-який час за їх власним вибором відповідно до статті 15 зазначеного Закону, тобто таке розміщення є правомірним лише з дозволу автора (чи іншої особи, яка має авторське право). Згідно зі статтею 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права», відтворенням є виготовлення одного або більше примірників твору в будь-якій матеріальній формі, а також їх запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (у тому числі цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер.

Сучасна українська система охорони авторського права.

Перелік юрисдикційних способів охорони авторського права визначено в ст. 16 Цивільного кодексу України. Цим переліком керується суд під час розгляду справ даної категорії. Він є не вичерпним, тому можливе інтерпретаційне розуміння юрисдикційної охорони. Це свідчить про те, що юрисдикційній формі охорони притаманне здійснення відповідних нормативних дій у межах визначеної законодавством компетенції. До таких форм охорони належать: визнання права; визнання правочину недійсним; припинення дії, що порушує право; відновлення становища, яке існувало до порушення; примусове виконання обов'язку в натурі; зміна та припинення правовідношення; відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; відшкодування моральної (немайнової) шкоди.

Визнання права - це судове підтвердження вже існуючого, але не визнаного іншими особами чи оспореного ними права. Найчастіше визнання права є способом захисту права власності.

Визнання правочину недійсним. Правочин може бути визнаний недійсним лише з підстав, передбачених законом, який визначає наслідки, що виникають у результаті вчинення недійсних правочинів. Закон вбачає юридичні й майнові наслідки недійсності правочинів.

Юридичні наслідки призводять до визнання правочину недійсним за умов нікчемності або оспорюваності. Як правило, правочини визнаються недійсними з моменту їх вчинення, а в окремих випадках передбачена можливість припинення їх дії у майбутньому.

Недійсність окремої частини правочину не має наслідком недійсності інших його частин і правочину в цілому, якщо можна припустити, що правочин був би вчинений і без включення до нього недійсної частини [7].

Що ж стосується майнових наслідків, то на них впливають підстави недійсності та наявність або відсутність умислу в сторін

(сторони) і застосовуються залежно від того, чи мало місце повне або часткове виконання чи невиконання правочину. Якщо відповідно до вчиненого правочину не були виконані умови, то, незалежно від його характеру, майнові наслідки будуть відсутні.

Визнання правочинів недійсними пов'язано з усуненням тих майнових наслідків, які виникли в результаті виконання правочину. Загальним правилом є повернення сторін у початкове становище, тобто в той майновий стан, що мав місце до вчинення недійсного правочину.

До загальних правил майнових наслідків недійсності правочинів належить двостороння реституція – у разі недійсності правочину кожна зі сторін зобов'язана повернути іншій стороні в натурі все, що вона отримала від виконання цього правочину. У разі неможливості повернути отримане в натурі внаслідок вживання, використання майна, виконання роботи або з інших причин повинна відшкодуватись його вартість у грошових коштах за цінами, які існують на момент відшкодування, якщо інші особливі умови або особливі правові наслідки окремих видів недійсних правочинів не встановлені законом. Тобто при двосторонній реституції сторонами повертається все, виконане ними відповідно до правочину.

Двостороння реституція застосовується у такому разі, коли:

- 1) правочин визнаний недійсним внаслідок порушення письмової форми правочину (ст. 218 ЦК України);
- 2) правочин не відповідає вимогам закону про нотаріальне посвідчення одностороннього правочину (ст. 219 ЦК України);
- 3) правочин не відповідає вимогам закону про нотаріальне посвідчення договору (ст. 220 ЦК України);
- 4) правочин вчинений недієздатною особою або ж особою з обмеженою дієздатністю внаслідок зловживання спиртними напоями або наркотичними засобами, а також якщо особа не могла в момент його вчинення усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними,

тобто за межами своєї цивільної дієздатності (ст. 226, 223, 225 ЦК України);

5) правочин вчинений малолітнім, який не досяг 14 років, та неповнолітнім віком від 14 до 18 років, за межами їх цивільної дієздатності (ст. 221, 222 ЦК України);

б) правочин вчинений юридичною особою, яка не мала права його вчиняти (ст. 227 ЦК України);

7) правочин визнаний недійсним внаслідок помилки, обману, насильства та тяжкої обставини (ст. 229, 230, 231, 233 ЦК України);

8) правочин вчинений з порушенням публічного порядку та без дозволу органу опіки та піклування (ст. 228, 224 ЦК України);

9) правочин визнаний недійсним, як такий, що вчинений у ре-зультаті зловмисної домовленості однієї сторони з іншою (ст. 232 ЦК України);

10) правочин визнаний судом фіктивним (ст. 234 ЦК України) [8, с.198-202].

Основною особливістю застосування двосторонньої реституції є те, що не має значення, хто винний у недійсності правочину. Постанова Пленуму Верховного суду України від 06.11.2009 р. №9 «Про практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» [9]: реституція як спосіб захисту цивільного права (частина перша статті 216 ЦК (435-15)) застосовується лише в разі наявності між сторонами укладеного договору, який є нікчемним (недійсним) чи який визнано недійсним. У зв'язку з цим вимога про повернення майна, переданого на виконання недійсного правочину, за правилами реституції, може бути пред'явлена тільки стороні недійсного правочину..

Таким чином, варто вказати на тому, що під час застосування двосторонньої реституції, сторона, яка є позивачем у справі й доведе, що недійсність, нікчемність правочину сталося не з її вини, може вимагати відшкодування витрат, які були здійснені нею у процесі договору. Однак

у разі, якщо позивач не зможе доказати, що правочин став недійсним, нікчемним, вона буде зобов'язана відшкодувати іншій стороні понесені витрати за втрату або пошкодження її майна.

Тобто, відшкодування збитків у реституційних справах у деяких випадках в подвійному розмірі у своїй основі залежить від того, хто винуватий у тому, що сталася помилка, обман, насильство тощо.

Крім двосторонньої реституції, ЦК України передбачає як наслідок недійсності правочину відшкодування збитків та моральної шкоди. Згідно з п. 2 ст. 216 ЦК України, в разі, якщо у зв'язку зі вчиненням недійсного правочину другій стороні або третій особі завдано збитків та моральної шкоди, вони підлягають відшкодуванню винною стороною, при цьому закон у деяких випадках покладає на винну сторону обов'язок відшкодувати другій стороні збитки у подвійному розмірі. Найбільш розповсюдженими є випадки, коли правочин укладається під впливом обману (ст. 230 ЦК України) або під впливом насильства (ст. 231 ЦК України).

Припинення дії, що порушує право, спрямоване на визначення приналежності того чи іншого права особі, яка звернулася з позовом до суду по захист її законного інтересу. Це пов'язано з тим, що законодавство забороняє вчинення юрисдикційних дій стосовно права, якщо достовірно не встановлено його приналежність особі, а також вирішення проблеми щодо наявності / відсутності самого факту його порушення чи оспорювання. Це діяння спрямоване на заборону охорони прав, відносно яких не відомо, порушені вони, чи ні. Таким чином, особа чи уповноважений на те орган повинен надати істотні докази відносно того, що право таки порушене.

Актуальним у цьому способі охорони авторського права є встановлення факту порушення іншими особами прав суб'єктів на інтелектуальну власність. Окрім цього, даний позов може спрямовуватися й на запобігання правопорушенням. Така дія можлива

лише в разі наявності незаперечних доказів, що свідчать про можливе правопорушення.

Окрім того, виникає багато порушень авторських прав в електронному середовищі, а саме в мережі Інтернет. Адже приховати сам факт таких правопорушень за наявності комп'ютерних знань, умінь та навичок досить просто. У цьому разі актуальним для педагогічних працівників є нотаріально завірена копія електронної сторінки, на якій зображено правопорушення. Даний вид доказу факту правопорушення інтелектуальної власності можна використовувати для виявлення всіх видів правопорушень.

Зокрема, правопорушення, що посягають на немайнові права людини, класифікуються як порушення права на ділову репутацію педагогічних працівників ПТНЗ. Цей вид правопорушень виявляється у протиправному доступі до інформації (продуктів інтелектуальної власності), неправомірне поширення чи використання якої призводить до негативних наслідків.

Відновлення становища, яке існувало до порушення авторського права, виникає внаслідок уже здійсненого правопорушення. Суд у даному разі може прийняти рішення щодо повернення у власність суб'єкта права нематеріальної власності об'єкта, який був втрачений у зв'язку з правопорушенням. Зокрема, для суду важливим є усунення перешкод щодо користування продуктами інтелектуальної власності, а також відновлення становища, яке існувало до правопорушення.

Характерною особливістю використання даного способу охорони інтелектуальної власності судом є неможливість майнового заміщення вартості цього права. Під цим розуміється виключно поновлення особистого немайнового права. Однак у справах, в яких присутні правовідносини відносно авторських прав, суд може прийняти рішення про можливість застосування вказаного способу охорони.

Примусове виконання обов'язку в натурі застосовується у тих випадках, коли відповідач зобов'язаний був вчинити певні дії по відношенню до позивача, але відмовився або уникає можливості виконати свій обов'язок. Тобто цей засіб захисту застосовується за наявності зобов'язальних правовідносин між позивачем та відповідачем. Так, він може мати місце при невиконанні обов'язку сплатити кошти за виконану роботу (за договором підряду), передати річ кредитору (за договорами купівлі-продажу, міни, поставки, дарування з обов'язком передати річ у майбутньому), виконати роботи чи надати послуги (за договорами про виконання робіт та надання послуг) [10].

Зміна та припинення правовідношення, пов'язаного з необхідністю змінити чи припинити існуюче правовідношення, наприклад, у зв'язку з порушенням його однією із сторін (ст. 651, 652 цк – для договірних зобов'язань), зокрема, ця вимога може проявлятися у позові про зміну вартості некомплектного товару, чи товару асортимент якого не відповідає умовам договору купівлі-продажу (статті 670, 684); розірвання договору у зв'язку з невиконанням або неналежним його виконанням другою стороною (статті 708, 726, 755, 782, 783 цк та ін.) [10].

Відшкодування майнової шкоди у сфері авторського права має й значні негативні прояви. Так, неправомірно поширена інтелектуальна власність у мережі Інтернет призводить до матеріальних збитків. Наприклад, звільнення особи з роботи, втрата матеріальної вигоди, втрачена інша можливість поліпшення добробуту чи іміджу тощо. Тому захист інтересів особи, чия інтелектуальна власність порушена, покладається на юстиційні органи держави. Таким чином, цей позов є основним у сфері охорони цивільного, інтелектуального права. Він ґрунтується на зобов'язанні правопорушників відшкодувати спричинені збитки. Зокрема, із правопорушників стягуються не тільки

збитки, спричиненні самим правопорушенням, а й неотримані доходи (упущена можливість / вигода).

Актуальним є визначення розміру спричиненої шкоди: у такому разі можливе залучення незалежних експертів. Саме відшкодування заподіяної шкоди можливе не лише матеріальними цінностями, а й іншими способами, зокрема такими, як повернення майна в натурі тощо. Так, відповідно до ст. 23 Цивільного кодексу України, особа має право на відшкодування моральної шкоди, завданої внаслідок порушення її прав. Під моральною шкодою розуміється завдання фізичній або юридичній особі неправомірними рішеннями, діями чи бездіяльністю, що відшкодовується особою, яка її завдала, за наявності вини.

При *відшкодуванні моральної шкоди* судом в обов'язковому порядку встановлюються такі факти: наявність шкоди; протиправність дій особи, яка вчинила правопорушення; встановлюється причинно-наслідковий зв'язок між винною особою та завданою шкодою. Важливе також підтвердження факту завдання особі, яка звернулася з позивними вимогами, моральних страждань чи втрат немайнового характеру; з'ясовуються обставини, за яких вони виникли, а також грошовий, матеріальний еквівалент завданих страждань.

Педагогічним працівникам ПТНЗ, які подали позов про відшкодування моральної шкоди, необхідно надати суду докази, що мають істотне значення для вирішення справ. Характерною особливістю цього виду охорони є закріплення на законодавчому рівні звільнення від відповідальності в разі доведення своєї невинності. Тобто, якщо роботодавець доведе, що порушення інтелектуальної власності відбулося не з його вини, він не несе відповідальності, і суд буде здійснювати пошук належного відповідача. Щодо розміру відшкодування моральної шкоди, то суд має ґрунтуватися на засадах розумності та справедливості. Моральна шкода відшкодовується незалежно від майнової шкоди, що підлягає відшкодуванню.

Цей вид позовів найбільш актуальний при правопорушеннях, у складі яких є поширення інтелектуальної власності. Це пов'язано зі специфічною сферою, в якій вчинено правопорушення, і тим, що в разі незаконного доступу до інтелектуальної власності та її використання здійснюється розповсюдження неправдивих відомостей, які впливають на ділову репутацію постраждалих осіб, зокрема тих, хто навчає і виховує молоде покоління.

Неюрисдикційні способи захисту

Способи захисту інтелектуальної власності, які можуть бути використані педагогічними працівниками ПТНЗ, можна відобразити так: *обмеження доступу до авторської продукції, обмежена функціональність; використання цифрового підпису, використання цифрових марок, видалення інформації* тощо. Розглядаючи захист крізь призму правопорушень з інтелектуальною власністю педагогічних працівників ПТНЗ, можна констатувати, що він є законодавчою гарантією захисту їхніх прав, не звертаючись до уповноважених державних органів.

Обмеження доступу до авторської продукції як вид захисту досить поширений. Його розуміють як можливість педагогічних працівників ПТНЗ (суб'єктів права) обмежити доступ до інтелектуальної власності шляхом розміщення її в спеціалізованих локальних бібліотеках, що не є загальнодоступними та не відомими широкому загалу людей. Зазначимо, що правова компетентність педагогічних працівників ПТНЗ у такому разі полягає в дотриманні вимог Конституції України, Закону України (ЗУ) «Про авторське право і суміжні права». Варто пам'ятати аксіому: все, що не заборонено законом, дозволено. Таким чином, здійснюючи обмеження доступу, насамперед необхідно визначити категорію педагогічних працівників (осіб), на яких розрахована така інформація, а після цього можна розміщувати

методичну продукцію на депозитарії бібліотеки чи іншої наукової установи.

Обмежена функціональність є нетиповим для вітчизняного законодавства способом захисту інтелектуальної власності. Це пов'язано з відсутністю на законодавчому рівні положень щодо цього права особи. Обмежена функціональність є можливістю педагогічних працівників ПТНЗ розповсюджувати навчально-методичну інформацію у стислому, урізаному варіанті без втрати розумового навантаження, однак, у незавершеній формі. Обмежена функціональність дещо подібна до обмеженого доступу до навчально-методичної продукції. Проте є істотна відмінність. Так, здійснюючи обмеження доступу до методичної інформації, педагогічні працівники ПТНЗ викладають її в повному обсязі, обмежуючи коло осіб, які мають доступ до цієї інформації, а в разі обмеженої функціональності, інформація розповсюджується вільно, хоча в зменшеному функціональному варіанті (анотація, реферування).

Особливістю обмеженої функціональності є те, що вона може здійснюватися автором навчально-методичної продукції чи її уповноваженими особами (членами сім'ї) тощо. Таким чином, усі користувачі цією продукцією мають можливість поверхнево ознайомитися з відомостями, що були створенні за власної ініціативи чи відповідно до авторського договору між автором і юридичною особою (ПТНЗ).

Режим обмеженої функціональності як вид захисту інтелектуальної власності в тій чи іншій мірі існує в законодавстві Австрії, Бельгії, Великої Британії, Греції, Данії, Іспанії, Італії, Кіпру, Люксембургу, Нідерландів, Німеччини, Норвегії, Португалії, Фінляндії, Швейцарії, Швеції тощо.

Використання цифрового підпису. Електронний цифровий підпис може використовуватися юридичними і фізичними особами як аналог власноручного підпису для надання електронному документу юридичної

сили. Суть цифрового підпису полягає в тому, що він дає змогу ідентифікувати справжнього автора (педагогічного працівника) тієї чи іншої навчально-методичної продукції, елімінуючи всі сумніви в зацікавлених осіб.

Використання електронного цифрового підпису можливе при електронній формі передачі інформації. Воно спрямоване на вдосконалення, спрощення, здешевлення та уніфікацію дій щодо підготовки, доставки, обліку і зберігання документів. Окрему увагу необхідно приділити гарантіям достовірності підписаної електронним підписом інформації та цілісності такої інформації, тобто гарантії того, що інформація представлена в оригіналі, без внесення несанкціонованих змін. Використання електронного підпису значно пришвидшує і полегшує рух документів у ПТНЗ.

Використання цифрових марок. Найпоширенішою є система так званих «цифрових водяних знаків», що впроваджується у творах (текстах, графічних зображеннях тощо). Їх перевага полягає в тому, що при звичайному візуальному розгляді зображення користувач не бачить яких-небудь закодованих позначень – копірайта ©, імені автора, року видання. Однак потім, при застосуванні певного програмного засобу, можна довести, що файли містять додаткову інформацію, вказуючи на її автора [11].

Видалення інформації є нетиповим способом захисту інтелектуальної власності і може бути як юрисдикційним, так і неюрисдикційним способом захисту інтересів особи в електронному середовищі. Видалення навчально-методичної продукції полягає у зверненні до власника, адміністрації (якщо на веб-ресурсі відсутні можливості самостійно видаляти інформацію через модераторів) веб-сайту з вимогою про видалення відомостей. Однак актуальною залишається проблема, пов'язана зі значною кількістю веб-сайтів, на яких була поширена інформація.

2.3 ПЛАГІАТ, ПІРАТСТВО ЯК НАЙПОШИРЕНІШІ ФОРМИ ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Відповідно до законодавства України під піратством у сфері авторського права і (або) суміжних прав є опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення.

Піратство у сфері авторського права і суміжних прав можна розглядати у вузькому та широкому розумінні. У вузькому – це законодавче визначення піратства: незаконне виробництво та введення в обіг саме контрафактних примірників творів, фонограм, відеограм, програм мовлення. Піратство у сфері авторського права і суміжних прав у широкому розумінні – це порушення прав шляхом використання творів або об'єктів суміжних прав без дозволу суб'єктів цих прав, при цьому основна мета такого використання – отримання прибутку. Таким чином, в Україні піратство визначається в законодавстві у вузькому значенні. А тому залишається питання відношення до поняття піратства використання творів, фонограм, комп'ютерних програм, розповсюджених без виробництва їх копій, а також надання в прокат їх примірників із порушенням прав авторів, виконавців інших суб'єктів суміжних прав [11].

Ознакою піратства є відтворення опублікованих творів або фонограм будь-яким способом для публічного розповсюдження без відповідного дозволу. Натомість у даному випадку не має необхідності робити примірники творів чи фонограм. Більш того, у цифрову епоху, в якій ми живемо, стало поширеним копіювати твори і їх записи, не виготовляючи їх примірники, через Інтернет. Важливо, що при спробі визначення поняття «піратство» часто береться до уваги саме

комерційна сторона і протиправний аспект діяльності. Однією з основних ознак піратства є незаконне використання авторського права і суміжних прав без дозволу суб'єктів цих прав і як наслідок – без виплати їм винагороди. Потрібно зазначити, що метою незаконної діяльності є отримання прибутку від використання авторського права і суміжних прав (прямого або опосередкованого) [11].

В свою чергу під плагіатом розуміють – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору

Види плагіату

1) Прямий плагіат (відкритий) — це пряме відтворення (відображення) чужого твору або його частини під своїм іменем.

2) Завуальований плагіат полягає у тому, що текст твору зазнає несуттєвих змін шляхом заміни окремих слів та виразів їх синонімічними аналогами. При цьому форма твору в цілому не змінюється.

3) вчинення будь-якою особою дій, які порушують особисті немайнові права суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, визначені статтями 14 і 38 цього Закону, та їх майнові права, визначені статтями 15, 39, 40 і 41 цього Закону, з урахуванням передбачених статтями 21-25, 42 і 43 цього Закону обмежень майнових прав;

4) ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право і (або) суміжні права, примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, програм мовлення;

5) вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав;

6) будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права і (або) суміжних прав, зокрема виготовлення,

розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу;

7) підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав чи особи, яка здійснює таке управління;

8) розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, з яких без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі.

На практиці виділяють такі види плагіату, як:

1) Копіювання чужої роботи (як без, так і з відома) та оприлюднення її під своїм іменем;

2) представлення суміші власних та запозичених в інших аргументів без належного цитування джерел;

3) перефразування чужої роботи без належно оформленого посилання на автора або видавця. [8]

Також варто виділити такі види, як: фальсифікація (вигадкування тих чи інших, наприклад, статистичних показників з подальшим вказуванням їх у якості власної роботи), реплікація (це процес копіювання даних з одного джерела на багато інших і навпаки, тобто своєрідне «тиражування» інформації без дозволу автора), а також републікація (повторне або багаторазове обнародування в іншому джерелі чужої інформації за справжнім підписом автора й посиланням на джерело), рерайт (додавання до чужого матеріалу без дозволу автора додаткової інформацію, з переробкою раніше обнародованого матеріалу і заміною слів та виразів) та компіляція (укладання з кількох чужих матеріалів свого, та редагування без дозволу – смислова, стилістична, граматична правка і скорочення чужого матеріалу) [9].

Водночас, у ст. 10 Закону України «Про авторське право та суміжні права» визначаються положення, що не можуть підпадати під плагіат:

1) повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації;

2) твори народної творчості (фольклору);

3) видані органами державної влади, у межах їх повноважень, офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру (закони, укази, постанови, судові рішення, державні стандарти тощо) та їх офіційні переклади;

4) державні символи України, державні нагороди, символи та знаки органів державної влади, Збройних Сил України та інших військових формувань, символіки територіальних громад, символи та знаки підприємств, установ та організацій (після їх офіційного затвердження);

5) грошові знаки;

6) розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач, телефонних довідників та інших аналогічних баз даних, що не відповідають критеріям оригінальності і на які поширюється право *sui-generis* (своєрідне право, право особливого виду) [1].

Механізм юридичної відповідальності за плагіат. Наразі в Україні склалися такі умови, що притягнення до юридичної відповідальності за плагіат є неоднозначним. Це пояснюється тим, що юрисдикційна відповідальність за плагіат носить різносторонній характер, це як цивільна відповідальність так і адміністративна, кримінальна, все залежить від конкретного правопорушення.

Розглядаючи *цивільну відповідальність* необхідно зосередити увагу на тому, що в разі доведення факту використання плагіату, суд може винести рішення про притягнення винної особи до таких заходів

відповідальності, як: відшкодування збитків та (або) моральної шкоди, завданих порушенням авторського права; стягнення доходу, отриманого в результаті відповідного порушення; виплату компенсації, що визначається судом у розмірі від 10 до 50000 мінімальних заробітних плат, замість відшкодування збитків та стягнення доходу; конфіскацію примірників творів, виданих з порушенням авторського права [7]. Вказані вище види відповідальності продубльовані в законі України «Про авторське право та суміжні права».

Відповідано до ст. 432 Цивільного кодексу України під назвою «захист права інтелектуальної власності судом» [7], суд може: застосувати негайні заходи щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів; зупинити пропуск через митний кордон України товарів, імпорту чи експорту яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності; вилучити з цивільного обороту товари, виготовлені або введені в цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності; вилучити з цивільного обороту матеріали та знаряддя, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності; застосувати разове грошове стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності. Розмір стягнення визначається відповідно до закону з урахуванням вини особи та інших обставин, що мають істотне значення; опублікувати в засобах масової інформації відомості про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення.

Адміністративна відповідальність.

У ст. 51-2 «Порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності» говориться про те, що незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності (літературного чи художнього твору, його виконання, фонограми, передачі організації мовлення, комп'ютерної

програми, бази даних, наукового відкриття, винаходу, корисної моделі, промислового зразка, знака для товарів і послуг, топографії інтегральної мікросхеми, раціоналізаторської пропозиції, сорту рослин тощо), привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом. Тягне за собою накладення штрафу від десяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, призначених для її виготовлення.»

Кримінальна відповідальність встановлює свою міру відповідальності. Так, ст. 176 «Порушення авторського права і суміжних прав» визначає, що незаконне відтворення, розповсюдження творів науки, літератури, мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних, а також незаконне відтворення, розповсюдження виконань, фонограм і програм мовлення, їх незаконне тиражування та розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації, а також інше використання чужих творів, комп'ютерних програм і баз даних, об'єктів суміжних прав без дозволу осіб, які мають авторське право або суміжні права, якщо ці дії завдали матеріальної шкоди у великому розмірі, караються штрафом від ста до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або виправними роботами на строк до двох років з конфіскацією всіх примірників творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, програм мовлення та обладнання і матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення.

Ті самі ж, якщо вони вчинені повторно або завдали матеріальної шкоди в особливо великому розмірі, караються штрафом від двохсот до восьмисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, або виправними роботами на строк до двох років, або позбавленням волі на той самий строк з конфіскацією всіх примірників, матеріальних носіїв

комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, програм мовлення, аудіо- та відеокасет, дискет, інших носіїв інформації та обладнання і матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення.

Якщо перераховані дії вчинила службова особа з використанням службового становища щодо підлеглої особи, то вона карається штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців, або обмеженням волі на строк до двох років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Важливим в цьому є те, що матеріальна шкода вважається завданою у великому розмірі, якщо вартість примірників незаконно відтворених чи розповсюджених творів, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, баз даних, виконань фонограм і програм мовлення, аудіо- та відеокасет, дискет, інших носіїв інформації, або сума доходу, отриманого в результаті незаконного опублікування, виконання, показу чи публічного оприлюднення творів, комп'ютерних програм, баз даних, виконань, фонограм, програм мовлення, продажу аудіо- та відеокасет, дискет, інших носіїв інформації у сто і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а завданою в особливо великому розмірі - якщо їх вартість або сума доходу В тисячу і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Однак, не дивлячись на врегульованість та охорону і захист з боку держави, існують певні проблеми практичного застосування.

Насамперед, вони пов'язані з пред'явленням доказів. Так, якщо авторське право було порушене при публікації плагіату на веб-сторінці, позивач може подати до суду як додаток до позову лише роздруківку такої сторінки (яка є копією сторінки, а, отже, має бути засвідчена нотаріально), окрім того, автор не у всіх випадках може відслідкувати час опублікування плагіату в мережі Інтернет, його конкретних авторів (а не лише домен, на якому така сторінка розміщена). [12].

Важливим для науковців буде ознайомитись з положенням щодо того, як не допустити плагіату в своїх наукових працях.

Цитування має використовуватися у всіх випадках, коли в роботі присутні дані (інформація), взяті зі сторонніх джерел, а не отримані або створені безпосередньо автором. Порушення вказаних нижче правил і їх недотримання розцінюється як плагіат:

1) якщо думка автора наводиться дослівно, то її слід взяти в лапки;

2) якщо цитується великий уривок тексту, то він може не братися в лапки, натомість – виділяється або відбивається від решти тексту певним способом (набирається іншим кеглем, шрифтом, накресленням, відбивається від основного тексту більшими абзацними відступами тощо);

3) допускається скорочення цитати, яке не веде до викривлення думки автора. Місце скорочення має бути відзначене в цитаті квадратними дужками з трикрапкою всередині;

4) допускається перефразування цитати, зміна словоформ чи відмінків певних слів. У такому разі цитата в лапки не береться, але в квадратних дужках обов'язково ставиться посилання на джерело (його порядковий номер зі списку використаної літератури, який додається до роботи);

5) у списку використаної літератури завжди потрібно вказувати навіть ті джерела, які використовувалися під час підготовки роботи і вивчення теми, якщо прямих посилань чи цитувань цих джерел в роботі й немає [13, с. 183-184].

2.4. МІЖНАРОДНІ СИСТЕМИ ОХОРОНИ АВТОРСЬКИХ І СУМІЖНИХ ПРАВ

Із розширенням доступу громадян України до отримання різносторонньої інформації нагальним стало забезпечення умов для її охорони від посягань та використання з протиправною метою. Це зумовлено тим, що вітчизняне законодавство у сфері охорони авторських і суміжних прав ще не забезпечує на належному рівні її правовий супровід.

Тому актуальним є огляд конвенцій і, зокрема, всесвітніх, котрі включають в себе правові нароби в частині охорони і захисту авторського права та суміжних прав численних країн.

Виходячи з довідки до **Всесвітньої конвенції про авторське право 1952 року**, варто вказати, що Всесвітня конвенція про авторське право була розроблена і прийнята на спеціальній конференції, що була складена під егідою ЮНЕСКО і відбулася у Женеві в 1952 році.

Головна мета Конвенції – створення універсального режиму для охорони і захисту авторських прав на літературні, наукові і художні твори на міжнародному рівні. Маються на увазі такі різновидності творів, як: письмові, музичні, драматичні і кінематографічні, твори живопису, графіки та скульптури.

У Конвенції досить чітко регламентується порядок публікації творів, оформлення авторства, конкретні гарантії матеріальних і нематеріальних прав авторів. У ній зокрема, передбачається, що період охорони авторського права не може бути коротшим життя автора і додаючи ще 25 років після його смерті.

Якщо законодавством держави, учасниці конвенції, передбачені два або декілька послідовних періоди охорони, то тривалість першого з них не може бути меншою за тривалість одного з мінімальних періодів, зазначених вище. Постанови даної Конвенції не застосовуються до

фотографічних творів і творів прикладного мистецтва. Однак у державах, що домовляються та надають охорону фотографічним добуткам, а також творам прикладного мистецтва, оскільки вони є художніми, строк охорони таких творів не може бути коротшим десяти років [14].

Придiляється увага правовим аспектам питань, пов'язаних з перекладом літературних творів. Встановлюється процедура видачі ліцензії-дозволу на переклад.

Для вивчення проблем, що стосуються застосування і дії Конвенції, засновується Міжурядовий комітет. До його складу входять представники 12 держав-сторін Конвенції, визначені з урахуванням принципу справедливого географічного представництва.

Дія цієї Конвенції поширювалася і в Україні, оскільки колишній Союз РСР приєднався до неї в 1973 році. Рішення Верховної Ради з цього приводу буде правовою підставою для продовження охорони прав українських авторів, сприятиме розширенню співробітництва України із зарубіжними країнами в цій сфері.

Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм, була прийнята 29 жовтня 1971 року та ратифікована Україною 15 червня 1999, Законом № 738-14.

Згідно цієї Конвенції, кожна держава-учасниця зобов'язується охороняти інтереси виробників фонограм, які є громадянами інших країн-учасниць, від виробництва копій фонограм без згоди виробника і від ввозу таких копій кожного разу, коли згадані виробництво або ввіз здійснюється з метою розповсюдження їх або їх копій серед публіки. Це положення забезпечує захист прав іноземних осіб на їх авторську продукцію на території України.

За національним законодавством кожної держави-учасниці зберігається право **визначення юридичних заходів, за допомогою яких ця Конвенція буде застосовуватися, і які будуть включати один**

або більше із таких заходів: охорона за допомогою надання авторського права або іншого особливого права; охорона за допомогою законодавства щодо нечесної конкуренції; охорона за допомогою кримінальних санкцій.

Упущенням на нашу думку у цій конвенції є те, що в ній не прописано, що держава-учасник буде здійснювати захист порушених прав. Таким чином можна припустити, що здійснення захисту (самозахист) покладено на особу, яка перебуває в Україні. Однак, виникають проблеми відносно того, де саме буде відбуватись юрисдикційна форма захисту (звернення до суду): чи на території України (тобто, на території де було вчинено правопорушення) чи за місцем реєстрації (проживання) іноземної особи. Ці питання вирішуються двосторонніми міжнародними договорами між країнами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Так, кожна держава-учасниця Конвенції про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм, яка забезпечує охорону через надання авторського права або іншого особливого права чи шляхом застосування кримінальних санкцій, може передбачати у своєму національному законодавстві обмеження щодо охорони інтересів виробників фонограм того ж характеру, що й ті, котрі допускаються відносно охорони інтересів авторів літературних і художніх творів.

Проте обов'язкові ліцензії можуть бути передбачені тільки в тому разі, коли задоволені всі наступні умови:

- 1) відтворення призначається для використання виключно з метою навчання або наукових досліджень;
- 2) ліцензія дійсна тільки для відтворення на території держави-учасниці, компетентні органи якої надали ліцензію, і не буде поширена на експорт копій;

3) відтворення, здійснене на підставі ліцензії, передбачає право на справедливу винагороду, яка визначена згаданими органами із врахуванням, поряд з іншим, кількості копій, що будуть виготовлені [15].

Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів була прийнята 24 липня 1971 року, однак ратифікована Україною лише 31 травня 1995 року.

Як бачимо з назви, Конвенція спрямована на охорону, а не на захист. Тому значна увага приділена питанню охорони художніх та літературних творів.

Така, охорона застосовується: до авторів, які є громадянами однієї з країн, які прийняли Конвенцію, щодо їх творів, як випущених у світ, так і не випущених.

У контексті розуміння як авторського права, так і Бернської Конвенції важливе значення надається дефініціальному апарату. Так, під «випущеними у світ творами» треба розуміти твори, випущені за згодою їхніх авторів, якими би не був спосіб виготовлення примірників, за умови, якщо вони випущені в обіг у кількості, здатній задовольнити розумні потреби публіки, беручи до уваги характер твору. Не рахується випуском у світ представлення драматичного, музично-драматичного або кінематографічного твору, виконання музичного твору, публічне читання літературного твору, повідомлення по проводах або передача в ефір літературних чи художніх творів, показ твору мистецтва та спорудження твору архітектури.

Таким чином, охорона застосовується: до авторів кінематографічних творів, виробник яких зареєстрований в однієї з країн ратифікувавши Конвенцію; до авторів творів архітектури, що споруджені в будь-якій країні Союзу, або інших художніх творів котрі, є частиною будівлі чи іншої споруди, розташованої в будь-якій країні Союзу.

За законодавством країн, що ратифікували Конвенцію, зберігається право визначати ступінь застосування їхніх законів до творів прикладного мистецтва та промислових малюнків і зразків, а також умови охорони таких творів, малюнків і зразків. Щодо творів, які охороняються в країні їх походження, винятково, як малюнки та зразки, то в інших країнах Союзу може бути потребувана лише спеціальна охорона, надавана в даній країні малюнкам і зразкам; однак, якщо в даній країні не надаватися такої спеціальної охорони, то ці добутки охороняються як художні твори. Охорона, надавана даною Конвенцією, не поширюється на повідомлення про новини дня або на повідомлення про різні події, що мають характер простої прес-інформації [16].

На продовження процесу розвитку охорони авторських прав у світі в 1886 році десятьма державами було підписано Бернську Конвенцію про охорону літературних і художніх творів. У преамбулі Бернської Конвенції проголошено її мету: охороняти настільки ефективно й однаково, наскільки це можливо, права авторів на їхні літературні та художні твори. Бернською Конвенцією визначено чіткі критерії для надання такої правової охорони. Зараз учасниками цієї, Конвенції є вже більше ста країн. За час, що минув від часу підписання перших міждержавних угод, поняття "інтелектуальна власність" і "права інтелектуальної власності" постійно уточнювалися, відповідно, а неодноразово переглядалися положення вказаних вище конвенцій. Такий багаторазовий перегляд зумовлений розвитком суспільних відносин у сфері авторського права - це об'єктивний і закономірний процес удосконалення міжнародної охорони прав інтелектуальної власності [17, с. 13]

Важливим у Бернській Конвенції є положення про її перегляд. Так, вона може підлягати перегляду з метою внесення змін, спрямованих на її вдосконалення. З цією метою почергово в країнах - учасниках проводяться конференції з проблемних питань.

Міжнародна Конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення від 26 жовтня 1961 р. Ратифікована Україною 20 вересня 2001 р.

Конвенція визначає, що охорона, надана нею не торкається і ніяким чином не впливає на захист авторських прав на твори літератури і мистецтва. Тому жодне з положень цієї Конвенції не може розглядатися як таке, що завдає шкоди цій охороні.

Дана Конвенція внесла в національне законодавство цілу низку правових роз'яснень. Так, вона визначила, що:

1) термін "виконавці" означає: актори, співаки, музиканти, танцюристи або інші особи, які виконують роль, співають, читають, декламують, виконують або будь-яким іншим способом беруть участь у виконанні творів літератури чи мистецтва;

2) під "фонограмою" мається на увазі будь-який виключно звуковий запис звучання виконання або інших звуків;

3) під "виробником фонограм" мається на увазі фізична або юридична особа, яка першою здійснила звуковий запис звучання виконання або інших звуків;

4) під "публікацією" мається на увазі надання публіці примірників фонограми в достатній кількості;

5) під "відтворенням" мається на увазі виготовлення одного або кількох примірників запису;

6) під "телерадіомовленням" мається на увазі передача бездротовими засобами звуків або зображень і звуків для приймання публікою;

7) під "ретрансляцією" мається на увазі одночасна передача телерадіопродукції однієї організації мовлення іншою організацією мовлення [18].

Міжнародна Конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення зазначає, що охорона,

яка надається виконавцям, відповідно до цієї Конвенції, включає можливість запобігати:

1) здійсненню без їхньої згоди телерадіопередачі або публічне сповіщення їхнього виконання, за винятком коли використовуване для телерадіопередачі або для публічного сповіщення виконання вже було передане в ефір або здійснюється з використанням запису;

2) здійсненню без їхньої згоди запису виконання, що не було предметом запису;

3) відтворенню без їхньої згоди запису їхнього виконання:

4) якщо первинний звуковий запис був здійснений без їхньої згоди;

5) якщо відтворення здійснюється з іншою метою, ніж та, на яку виконавці дали свою згоду;

б) якщо первинний звуковий запис здійснений відповідно до положень Статті 15, а відтворення відбувається з іншою метою, ніж зазначена в цих положеннях.

Однак, є істотне виключення: якщо телерадіопередача здійснюється за згодою виконавців, то охорона щодо ретрансляції, здійснення запису з метою телерадіопередачі або відтворення такого запису з метою телерадіопередачі регулюється національним законодавством держави, в якій така дія здійснюється. Важливою приміткою є те, що держава, де проходить захист, не повинна позбавляти виконавців можливості регулювати на договірній основі їхні відносини з організаціями мовлення.

Строк охорони, яка надається відповідно до цієї Конвенції, триває принаймні, до кінця двадцятирічного періоду, датованого з кінця року, в якому:

- був здійснений запис фонограм і включених до них виконань;
- мали місце виконання, не включені до фонограм;
- мала місце передача в ефір.

Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми, був прийнятий 12 грудня 1996 р. Ратифікований Україною був 20 вересня 2001 р. [19]. Зауважимо, він ніяк не пов'язаний з іншими договорами, крім Бернської конвенції, і не погіршує ніякі права та зобов'язання по будь-яким іншим договорам.

Розглядаючи суб'єкти охорони відповідно до цього договору необхідно зауважити, що у цьому охороняються виконавці і виробники фонограм без залежності від расової чи етнічної відмінності.

Розкриваючи положення відносно строку охорони авторських прав, варто вказати на тому, що він триває, до кінця 50-річного періоду, відлік якого починається з кінця року, у якому фонограма була опублікована, або, - в разі відсутності такого опублікування, протягом 50 років з дня запису фонограми - 50 років з кінця року, в якому був зроблений запис.

Авторсько-правова охорона поширюється на форму вираження, а не на ідеї, процеси, методи функціонування або математичні концепції як такі. Компіляції даних або іншої інформації в будь-якій формі, які по підборі й розташуванню інформації, являють собою результат інтелектуальної творчості, охороняються, як такі. Така охорона не поширюється на самі дані або інформацію й не стосується якого-небудь авторського права, яке відноситься до самих даних або інформації, яка міститься в компіляції.

2.5 ПРОБЛЕМИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Актуальним вбачається огляд способів захисту електронної інформації в умовах розвитку новітніх інформаційних технологій, таких, як мережі Інтернет та, зокрема, соціальні мережі.

У роботі педагогічних працівників професійно-технічних навчальних закладів важливу роль відіграє мережа Інтернет, під якою розуміють багатотисячну кількість корпоративних, наукових, урядових та домашніх мереж, об'єднаних на засадах використання індивідуальних Інтернет–протоколів.

Інтернет дає змогу ефективно взаємодіяти педагогічним працівникам ПТНЗ, яких об'єднують не тільки спільні ідеї, інтереси та цінності, але й спільні професійні завдання, а, отже, шляхи їх розв'язання.

Однак, не дивлячись на всі позитивні сторони мережі Інтернет, варто вказати і на її негативи.

Так, з мережею Інтернет пов'язана чи не найскладніша проблема забезпечення охорони та здійснення захисту авторського права і суміжних прав.

Наразі існують шість найбільш впливових міжнародних конвенцій по авторському праві – це: Бернська Конвенція про охорону літературних і художніх творів; Всесвітня Конвенція про авторське право; Міжнародна Конвенція про охорону прав виконавців, виробників фонограм і організацій ефірного мовлення (“Римська конвенція”); Договір ВОІВ з виконаннях і фонограмах; Договір ВОІВ з авторському праву; Угода про співробітництво в сфері авторського права і суміжних прав.

Однак необхідно зауважити, що виникла нагальна необхідність у зміні підходу до авторського права і суміжних прав. Це пов'язано з тим,

що конвенції не знаходять свого вираження в повсякденному житті пересічних людей, на основі чого й відбувається численна кількість правопорушень, особливо в епоху швидкого інформаційного обміну.

Фактичне здійснення захисту авторського і суміжних прав у мережі Інтернет є проблематичним через міжнародний характер порушень у мережі Інтернет. Акти українського цивільного та господарського процесуального законодавства, як і Закон України «Про міжнародне приватне право», не дають однозначної відповіді на питання про можливість розгляду українськими судами спорів щодо захисту прав українських суб'єктів авторського та/або суміжних прав, порушених внаслідок протиправного розміщення в мережі Інтернет творів або об'єктів суміжних прав іноземними громадянами чи юридичними особами. Очевидно, відкриття провадження в таких справах можливе. Втім, можливість подальшого розгляду таких справ, і, тим паче, виконавчого провадження, є досить сумнівною, оскільки процесуальні норми вимагають наявності доказів повідомлення відповідача про відкриття провадження у справі, час і місце судових засідань тощо. Подати такі докази на практиці дуже непросто, враховуючи те, що для суду необхідні чіткі докази місцезнаходження відповідача, реєстрації в торговельних реєстрах тощо [20].

Одним з упущених моментів у конвенціях є ситуації щодо захисту другованого твору літератури, науки, мистецтва в країні, з якої Україна не заключила двосторонній договір про правову допомогу, зокрема в про охорону та захист авторських і суміжних прав. Такий твір не забезпечений належною правовою охороною, однак, якщо цей твір було опубліковано в мережі Інтернет і він має об'єктивне вираження, то охороняється відповідно до законодавства України. Це спонукає до певних проблем, пов'язаних зі встановленням факту авторства тощо.

На жаль, в законодавстві України відсутні положення, які б чітко регулювали український сегмент мережі Інтернет і всі виникаючі з цим питання та проблеми, пов'язані з авторськими і суміжними правами.

На сьогодні у мережі Інтернет існує декілька проблемних зон у галузі авторського права та інтелектуальної власності: визначення того, що саме підлягає захисту авторських прав у мережі; фіксація авторського права і забезпечення доказів права власності; виявлення меж між зникненням, та крадіжкою матеріалів у мережі Інтернет;

1) розробка більш ефективних способів захисту авторського права. Авторське право є одним із найважливіших видів охорони інтелектуальної власності в Інтернеті, оскільки більшість матеріалів, що передаються у всесвітній мережі (тексти, зображення, звукові сигнали), є творами в юридичному сенсі і, таким чином, – предметом авторського права.

Крім того, авторське право охороняє і самі засоби передачі, обробки, пошуку та зберігання інформації — комп'ютерні програми, якими є Web-сайт та кожна його сторінка (зокрема заборонено копіювати такі елементи авторського права [21]).

Донині головною проблемою, пов'язаною з численними порушеннями авторського і суміжних прав в мережі Інтернет, була їх кількість та невідконтрольне розповсюдження інформації.

Коли порушників авторських прав, на розміщений в Інтернеті твір багато і всі вони проживають в різних країнах, то навіть якщо справу проти кожного з них суб'єкт авторських прав на твір виграв в суді чи арбітражі однієї країни, виконати це рішення в багатьох інших країнах буде вкрай складним завданням. Таким чином, судове чи арбітражне рішення, винесене в одній країні, не є простим, швидким, ефективним й економічно доцільним засобом захисту авторських прав на розміщені в Інтернеті твори в інших країнах.

Національна система захисту є далекою від досконалості. Її головною позитивною особливістю є штрафний (каральний) характер (зокрема ч. 2 ст. 52 Закону України „Про авторське право і суміжні права” встановлює досить високий розмір компенсації за порушення авторського права, що визначається судом у сумі від 10 до 50 тисяч мінімальних заробітних плат) [22].

Одним із ключових проблем в здійсненні охорони і захисту авторських та суміжних прав у мережі Інтернет є питання залучення правопорушника до відповідальності та встановлення належного відповідача. Розглядаючи ці проблеми, варто вказати на тому, що виявити правопорушника є надвичайно складною задачею, але її можна вирішити дізнавшись IP правопорушника, а в подальшому звернутися до поліції та його провайдера, який на вимогу державних органів видасть необхідну інформацію.

Особливо проблемним є питання відповідальності провайдерів. З метою вирішення цієї проблеми для початку необхідно встановлювати осіб, які розповсюджують об’єкти авторського права. Зауважимо що розповсюдження відбувається через електронні ресурси обміну інформацією. А так як кожен користувач мережі Інтернет має свій унікальний IP адрес та унікальний код системи, на основі цього визначення правопорушника не складає складаношів для правоохоронних органів.

Зауважимо на тому, що підчас реєстрації будь якого електронного ресурсу, його власник надає реєстратору електронного ресурсу, свої реквізити як то: ім’я, адресу, назву компанії, деякі інші відомості.

Щоб захиститись провайдерам за актуальне буде зберігати унікальні коли комп’ютерів своїх користувачів, щоб на вимогу правоохоронних органів швидко надати їм необхідну інформацію.

Канадська асоціація провайдерів послуг Інтернету з метою дотримання правових стандартів роботи навіть розробила Кодекс

поведінки в Інтернеті. У Франції існує Хартія Інтернету, в якій визначаються добровільні обов'язки користувачів і провайдерів. У Бельгії між асоціацією провайдерів Інтернет-послуг, Міністерством юстиції та Міністерством у справах телекомунікації був підписаний протокол, де закріплений обов'язок провайдера інформувати виконавчу владу про порушення, які він помітив.

Усі вищезазначені засоби попередження і виявлення порушень авторського права в Інтернеті, його захисту являються досить ефективними і потребують законодавчого запровадження в Україні, адже тільки впевненість авторів у надійному правовому захисті інформації буде сприяти створенню нових висококласних творів, і, таким чином, ефективний захист служитиме інтересам суспільства [23, с.6].

Продовжуючи перелік складних для мережі Інтернет–ситуацій, варто вказати на тому, що однією з найпоширеніших проблем в мережі Інтернет є право власності на авторський твір. Так, численні Інтернет-ресурси взагалі обходять делікатне питання про права власності. Лише деякі соціальні мережі («Вконтакте», «Facebook») заявляють, що права власності на контент зберігаються за користувачем. Водночас соціальні мережі («Twitter», «Myspace») не претендують на право власності створеного користувачем контенту (інформації). Така позиція соціальних мереж не гарантує повної відмови від прав власності на контент. На практиці питання про власність може мати й абстрактний характер, оскільки більшість сайтів зазначають, що вони зберігають за собою всю повноту прав на зміну і поширення контенту, опублікованого в межах наданих ними послуг.

Фактичне здійснення захисту авторського й суміжних прав у мережі Інтернет є проблематичним через міжнародний характер порушень у мережі. Акти цивільного та господарського процесуального законодавства України, як і Закон України «Про міжнародне приватне

право», не дають однозначної відповіді на питання про можливість розгляду українськими судами спорів щодо захисту прав українських суб'єктів авторського та/або суміжних прав, порушених внаслідок протиправного розміщення в мережі Інтернет, творів або об'єктів суміжних прав іноземними громадянами чи юридичними особами. Очевидно, відкриття провадження в таких справах можливе. Втім, можливість подальшого розгляду таких справ, і зокрема, виконавчого провадження, є досить сумнівною, оскільки процесуальні норми вимагають наявності доказів повідомлення відповідача про відкриття провадження у справі, час і місце судових засідань тощо. Подати такі докази на практиці дуже непросто, враховуючи те, що для суду необхідні чіткі докази місцезнаходження відповідача, реєстрації в торговельних реєстрах тощо [20].

Однак, наразі проблему видалення інформації з мережі Інтернет вирішено, хоча й не до кінця. Вирішення полягає у видаленні результатів інтелектуальної власності педагогічних працівників ПТНЗ із запитів пошукових систем, що здійснюється на основі *Digital Millennium Copyright Act*. Цей правовий акт відноситься до законодавства Сполучених Штатів Америки тому, безпосередньо використовується як частина авторського і суміжного права в мережі Інтернет. Він доповнює наявні директиви в частині сучасних інформаційно-технічних можливостей та розповсюдження інформації. Він вводить у правове поле відповідальність за порушення авторських і суміжних прав через репродукцію та розповсюдження. Зокрема, вказаним законом регулюються питання відповідальності за поширення програмних систем для взлому та обходження систем безпеки.

Акт посилює відповідальність за порушення авторських прав за допомогою Інтернету, водночас захищаючи провайдерів від відповідальності за дії користувачів [24].

Наразі існують думки відносно того, що авторське право є зайвим в умовах інформаційного суспільства, доступ до творів і їх виконань повинен регулюватися виключно технічними засобами контролю та інтернет-угодами. У цьому разі авторське право можна було б сформулювати таким чином: «Обхід технічних засобів захисту заборонене і несе за собою відповідальність» (Ці погляди викладені у Директиві Європарламенту «Про правовий захист послуг з керування доступом та послуг керування доступом» (листопад 1998 р.), а в 2002 році з'явився подібний закон у Німеччині) [25, С.97].

Звертаючись до вирішення ситуації, яка склалася, необхідно звернути свою увагу на діях суб'єктів авторського права і суміжних прав, що спрямовані на відновленні порушених прав. Так, зафіксувавши порушення авторських прав, автор самостійно або через уповноважену особу завжди може звернутися до суду з метою захисту своїх прав та вимагати компенсації за те, що без його відома було використано об'єкт інтелектуальної власності, а також за те, що у зв'язку з протиправним використанням інтелектуальної власності, автором була втрачена певна вигода матеріального характеру.

Згідно статті 52 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [1], автор має право звернутися до суду. Відповідачем у таких справах може виступати як власник домену, так і сам провайдер, який дозволив на своєму сервері розміщення домену, котрий став віртуальною територією порушення авторського права. Однак, це буде можливим лише при наявності інформації про фізичну або юридичну особу, що є адміністратором серверу чи домену. Нажаль, на практиці зазначені дані є невідомими, що унеможливорює подання позову до суду. До того ж важливо зазначити, що спір у зв'язку з порушенням права авторства має розглядатися за місцем знаходження відповідача, а отже, якщо сайт, домен, провайдер тощо, зареєстровані в іншій країні, то судова справа має проводитися саме там.

2.6. ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА І СУМІЖНИХ ПРАВ

Розвиток сучасних технологій обміну інформацією диктує необхідність забезпечення її належного захисту. Розглядаючи захист авторського права і суміжних прав у ретроспективі, варто сказати, що механізми захисту постійно змінюються, аби відповідати викликам суспільства.

Належне забезпечення правової основи захисту авторського права і суміжних прав зачасти недостатнє, тому актуальним є створення технічних засобів захисту від правопорушень.

Насамперед, необхідно розглянути джерела технічного захисту авторського права і суміжних прав. Їх правову основу в Україні становлять: Конституція України, закони України, акти Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти Служби безпеки України, Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, положення «Про технічний захист інформації в Україні», міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, зокрема з питань технічного захисту інформації.

Державна політика технічного захисту інформації формується згідно законодавства і реалізується Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України (далі - Держспецзв'язку України) у взаємодії з органами, щодо яких здійснюється технічний захист інформації.

У контексті кращого розуміння педагогічними працівниками ПТНЗ специфіки захисту інформрації в Україні, необхідно зауважити, що суб'єктами системи технічного захисту інформації є: науково-дослідні та науково-виробничі установи Держспецзв'язку України, державні підприємства, що перебувають в управлінні Держспецзв'язку України та

виконують завдання з питань технічного захисту інформації; військові частини, підприємства, установи та організації всіх форм власності; громадяни-підприємці, які провадять діяльність з технічного захисту інформації за відповідними дозволами або ліцензіями; навчальні заклади з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з технічного захисту інформації.

Однак, необхідно уявити розмежування поняття захисту з юридичної та технічної точки зору. Так, юридичне поняття захисту розуміє під собою діяльність пов'язану з відновленням порушених, невизнаних чи оспорюваних прав. Тоді як захист в технічному розумінні – це дія чи бездіяльність, спрямована на контроль доступу до інформації, що є цінністю для особи, котра задіяла механізми захисту.

Приділяючи увагу технічним засобам захисту авторських і суміжних прав необхідно визначитися з деякими їх ключовими елементами. Так, насамперед необхідно звернути увагу на типологію технічних засобів захисту авторських прав, яку потрібно проводити за такими критеріями:

а) за призначенням:

– технічні засоби захисту, призначені для створення технологічної перешкоди порушенню авторського права при сприйнятті і копіюванні захищених (закодованих) записів у об'єктах авторського права;

– технічні засоби захисту, призначені для контролю доступу до використання об'єктів авторського права;

б) за джерелом закріплення:

– встановлені в договорі між суб'єктом майнових прав на твір;

– встановлені актом законодавства [1, 26].

З огляду на це, ми бачимо, що технічні засоби захисту спрямовані на контроль за доступом та при несанціонованому доступі – перешкоджанню йому. Однак не варто забувати, що технічні засоби захисту авторського права і суміжних прав не діють самі по собі, а лише

відповідно до законодавства держави, на території якої знаходяться, для нас – це Україна. Важливо й те, що вони не можуть суперечити її законодавству, так як з легітимного захисту вони перетворяться на заборонені законом методи, шляхи захисту.

До питання визначення технічних засобів захисту законодавець підійшов ґрунтовно, вписавши визначення в ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права», де під «технічними засобами захисту» розуміються технічні пристрої і (або) технологічні розробки, призначені для створення технологічної перешкоди порушенню авторського права і (або) суміжних прав при сприйнятті і (або) копіюванні захищених (закодованих) записів у фонограмах (відеограмах) і передачах організацій мовлення чи для контролю доступу до використання об'єктів авторського права і суміжних прав [1].

Розглядаючи законодавче забезпечення захисту авторського права і суміжних прав на нормативному рівні, можна помітити його неефективність, так як у законодавстві України не прописані чітко положення щодо технічного захисту інформації. Відсутні також положення про те, яким чином має відбуватися технічний захист та на основі якої документації. Розуміючи, що технічних можливостей захисту авторського права і суміжних прав є значна кількість, законодавець міг би надати рекомендації для технічного захисту інформації.

Відсутність вказаних вище рекомендацій у законодавстві України призвело до того, що особи яким належать авторські і суміжні права, намагаються убезпечити себе в інформаційноу середовищі, недієвими шляхами технічного захисту. Тому ми вважаємо, що технічний захист має передувати правовому, адже він упереджує власника авторських і суміжних прав від необхідності здійснення юридичного захисту.

Важливо звернути увагу на різницю між часовими рамками, коли настає захист.

Технічний захист вважається здійсненим у момент реалізації механізму убезпечення, що запобігає випадковому розповсюдженню інформації, як матеріальної, так і електронної.

Звертаючи увагу на законодавчі положення, варто вказати на тому, що діє презумція авторства, яка полягає в тому, що особа визнається автором твору поки не буде доведено протилежне. Так, авторське право на твір виникає внаслідок самого факту створення. Для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрація твору чи будь-яке інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей.

Особа, яка має авторське право (автор твору чи інша особа, якій на законних підставах передано авторське майнове право на цей твір), для сповіщення про свої права може використовувати знак охорони авторського права. Цей знак складається з таких елементів: латинська літера "с", обведена колом (©); ім'я особи, яка має авторське право; рік першої публікації твору [1].

Принагідно зауважимо, що реєстрація авторських творів не є обов'язковою, однак варто звернути увагу, що необхідно подавати документи на фіксацію дати створення твору. Це пов'язано з тим, що в подальшому можуть виникнути численні проблеми в питанні встановлення авторства на той чи іншій твір. Саме тому важливим є реєстрація та депонування самого твору.

Тому для педагогічних працівників, які є авторами або співавторами науково-методичної продукції, і підвищують свою правову компетентність, потрібно знати, що автор або правовласник особисто і самостійно запускає процедуру встановлення знака копірайту, заповнює форми реквізитів копірайту, підписує авторський електронний документ електронно-цифровим підписом і бажано, щоб він особисто відправляв для розміщення електронні авторські документи. Актуальним буде, щоб програмне забезпечення по процедурі підписання документа електронно-цифровим підписом мало вкладену процедуру установки

копірайту і можливість відправки авторського електронного документа на веб-сайт особисто автором або правовласником із записом контрольної копії авторського електронного документа в комп'ютері автора. Такий авторський електронний документ можна багаторазово копіювати, причому, будь-яка копія має юридичну силу. Але якщо хто-небудь внесе до такого документа якусь навіть неістотну зміну (наприклад, у вигляді нової точки або пробілу), то дана конкретна копія електронного документа миттєво втратить свою юридичну силу. Процедура використання електронно-цифрового підпису дозволяє пов'язати зміст документа з його реквізитами в єдиний електронний документ і підтвердити його юридичну силу. Причому, ступінь захищеності електронного документа набагато вище традиційного паперового документа [27].

У разі коли неможливо знайти правове вирішення ситуації, необхідно звернутись до різноманітних технічних засобів захисту, що дозволяють створювати технологічні перешкоди порушенню авторського права або суміжних прав. Серед таких засобів можна виділити:

1) саморуйнування електронного документа при несанкціонованому копіюванні.

2) криптографічні конверти. Це програмне забезпечення, яке зашифровує твори так, що доступ до них може бути отриманий лише із застосуванням належного ключа до шифру.

3) твори з обмеженою функціональністю, коли автор подає лише частину інформації, приміром, зміст книги чи деякі її розділи. Цей метод широко використовується для передплати Інтернет-видань.

4) створення спеціалізованого архіву для об'єктів інтелектуальної власності, представлених в електронному форматі. Такі депозитарії надають можливість авторові підтвердити факт і час публікації в разі виникнення суперечки, зокрема й у суді, але, на жаль, майже не застосовуються в нашій державі. Розміщення та збереження копій

авторських матеріалів виконується на незмінному носії з фіксацією часу, місця й умов його виготовлення, а прийняття у 2003 році Закону України «Про цифровий підпис» дає змогу реєструвати авторські твори безпосередньо в комп'ютерній мережі.

5) використання кодових слів. У своїх текстах автори навмисне використовують рідкісні й екзотичні слова, за якими потім за допомогою пошукових систем відстежують використання власного твору [28].

Підводячи підсумок викладеного необхідно сказати, що юридичне поняття захисту розуміє під собою діяльність, пов'язану з відновленням порушених, невизнаних чи оспорюваних прав. Тоді як захист в технічному розумінні являє собою дію чи бездіяльність спрямовану на контроль у доступі до інформації, що становить цінність для особи, яка задіяла механізми захисту.

Юридичні особи, що безпосередньо здійснюють технічний захист інформації, це: науково-дослідні та науково-виробничі установи Держспецзв'язку України, державні підприємства, що перебувають в управлінні Держспецзв'язку України та виконують завдання з питань технічного захисту інформації; військові частини, підприємства, установи та організації всіх форм власності, громадяни-підприємці, які провадять діяльність з технічного захисту інформації за відповідними дозволами або ліцензіями; навчальні заклади з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з технічного захисту інформації.

Технічний захист інформації на теренах України здійснюється через: саморуйнування електронного документа при несанкціонованому копіюванні; криптографічні конверти; твори з обмеженою функціональністю; створення спеціалізованого архіву для об'єктів інтелектуальної власності, представлених в електронному форматі; використання кодових слів тощо.

ВИСНОВКИ

Зміст розвитку правової компетентності педагогічних працівників ПТНЗ пов'язаний зі сферою їхньої професійно-педагогічної діяльності, а саме: навчальною, науково-методичною. У контексті цього, актуальним є набуття ними нових знань, умінь і навичок щодо юрисдикційної та неюрисдикційної форм захисту порушених, оспорюваних або невизнаних прав на авторську продукцію. Насамперед, правова компетентність педагогічних працівників полягає у знанні Основного Закону України, закони України, акти Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти, а також інші нормативно-правових актів, що регулюють питання, пов'язані як з професійно-педагогічною діяльністю та авторським правом і суміжними правами.

Під авторським правом розуміється результат творчої діяльності, який виявляється в створенні творів літератури, науки і мистецтва, через численні способи і форми їх вираження. Доповнюючи визначення, варто вказати на те, що до авторських прав не може відноситися об'єкт, який не виражений у об'єктивній формі, як то думки, образи. Таким чином, наукове визначення дефеніції «авторське право» носить більш теоретичний характер.

Авторське право визнається, реалізовується (охороняється і захищається) без відповідної реєстрації. Адже реєстрація слугує як публічне оприлюднення твору для того аби у третіх осіб не виникало думок про неправомірне використання твору науки і мистецтва. Умовою авторства є авторське свідоцтво, яке видається для підтвердження авторства. Однак, для педагогічних працівників ПТНЗ це не завжди потрібно, адже законодавство України передбачає «презумпцію авторства», згідно з якою автором твору вважається фізична особа, зазначена звичайним способом як автор на оригіналі або на примірнику твору.

До суб'єктів авторського права у професійно-технічній освіті (ПТО) відносяться педагогічні працівники (фізичні особи) ПТНЗ, зокрема, викладачі, майстри виробничого навчання, методисти та інші учасники навчально-виховного процесу, в ході якого створюється і використовується навчально-методична продукція. Тобто, це особи, яким належать особисті немайнові та\або майнові права інтелектуальної власності на навчально-методичну продукцію.

Головною ознакою співавторства на навчально-методичну продукцію є спільна праця двох чи більше педагогічних працівників ПТНЗ, заснована на творчому характері. Згідно з ст. 436 Цивільного кодексу України та ст. 13 Закону України «Про авторське право і суміжні права», творча продукція належить співавторам незалежно від того, чи є вона подільною чи неподільною.

Педагогічні працівники ПТНЗ, які є суб'єктами такого співавторства, мають право на використання твору за власним бажанням. Однак, надання іншим особам права на використання створеної ними навчально-методичної продукції, потребує погодження з кожним із співавторів, які мають право на отримання за це винагороди.

До неподільного співавторства належить діяльність педагогічних працівників ПТНЗ, котрі виконують дослідно-експериментальну, навчально-методичну та інші види робіт від їх початку і до кінця у співавторстві, або у випадку, коли частини роботи, створені нарізно педагогічними працівниками (авторами) й поодинці, не мають самостійного значення.

Співробітництво відрізняється від співавторства тим, що педагогічні працівники ПТНЗ (автори) беруть участь у створенні колективної праці за завданням певної юридичної особи. Таким чином, колективна праця не є єдиним цілим. Авторське право на колективний твір належить юридичній особі.

Договори в авторському праві за своєю природою поділяються на трудові та цивільно-правові. Трудовий договір - це угода між працівником і власником, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, дотримуватися внутрішнього трудового розпорядку, а власник зобов'язується виплачувати заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін.

Цивільно-правові договори розрізняються за майновими правами інтелектуальної власності:

1) за наданням ліцензії на використання об'єкта права інтелектуальної власності;

2) за ліцензійним договором, одна сторона (ліцензіар) надає другій стороні (ліцензіату) дозвіл на використання об'єкта права інтелектуальної власності (ліцензію) на умовах, визначених за взаємною згодою сторін з урахуванням вимог закону;

3) за договором про створення за замовленням і використання об'єкта права інтелектуальної власності, за яким одна сторона (творець - письменник, художник тощо) зобов'язується створити об'єкт права інтелектуальної власності відповідно до вимог другої сторони (замовника) та в установленний строк;

4) за договором про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності. Відповідно до умов цього договору одна сторона (особа, яка має виключні майнові права) передає другій стороні частково або в повному складі ці права відповідно до закону та на визначених договором умовах;

5) за договором комерційної концесії, згідно якого одна сторона (правовласник) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) за плату право користування, відповідно до її вимог, комплексом належних

цій стороні прав з метою виготовлення та (або) продажу певного виду товару та (або) надання послуг.

До юрисдикційних форм захисту авторського права і суміжних прав відносять: визнання права; визнання правочину недійсним; припинення дії, що порушує право; відновлення становища, яке існувало до порушення; примусове виконання обов'язку в натурі; зміна та припинення правовідношення; відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; відшкодування моральної (немайнової) шкоди. До неюрисдикційних належать: обмеження доступу до авторської продукції, обмежена її функціональність; використання цифрового підпису, використання цифрових марок, видалення інформації тощо. Способи захисту авторських і суміжних прав на навчально-методичну продукцію педагогічних працівників ПТНЗ визначено в ст. 16 Цивільного кодексу України.

Відповідно до законодавства України, під піратством у сфері авторського права і (або) суміжних прав розуміють опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі, комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення. Ознакою піратства є відтворення опублікованих будь-яким способом творів або фонограм для публічного розповсюдження без відповідного дозволу.

Під плагіатом розуміють оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору. Юрисдикційна відповідальність за плагіат носить різносторонній характер у формі цивільної, адміністративної, кримінальної відповідальності. Все залежить від конкретного правопорушення.

В охороні і захисті авторського права і суміжних прав численних країн світу велику роль відіграють конвенції. Головною їх метою є створення універсального режиму для охорони і захисту авторських

прав на літературні, наукові і художні твори на міжнародному рівні. Йдеться про такі різновидності творів, як: письмові, музичні, драматичні і кінематографічні, твори живопису, графіки та скульптури.

Найактуальнішими для охорони та захисту авторських прав і суміжних прав є: **Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їх фонограмм**, була прийнята прийнята 29 жовтня 1971 року, та ратифікована Україною 15 червня 1999 року, Закон № 738-14; **Бернська Конвенція про охорону літературних і художніх творів**, що була прийнята 24 липня 1971 року, ратифікована Україною 31 травня 1995 року; **Міжнародна Конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення** від 26 жовтня 1961 року. Ратифікована Україною 20 вересня 2001 року; **Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми**, прийнята 12 січня 1996. Ратифікована Україною 20 вересня 2001 року.

Здійснення захисту авторського й суміжних прав у мережі Інтернет є проблематичним через міжнародний характер порушень. Український сегмент законодавства відносно мережі Інтернет не включає положень, які би чітко регулювали локальну мережу Інтернет і всі питання та проблеми, пов'язані з авторськими і суміжними правами.

Проблему видалення інформації з мережі Інтернет вирішено, хоча й не до кінця, зокрема це полягає у видаленні результатів інтелектуальної власності педагогічних працівників ПТНЗ із запитів пошукових систем, що здійснюється на основі *Digital Millennium Copyright Act*. Цей правовий акт відноситься до законодавства Сполучених Штатів Америки і частково використовується в мережі Інтернет до авторського і суміжного права. Він доповнює існуючі конвенції та директиви в частині сучасних інформаційно-технічних можливостей та розповсюдження інформації. Правовий акт вводить у правове поле відповідальність за порушення авторських і суміжних прав

через репродукціювання та розповсюдження. Зокрема, означеним законом регулюються питання відповідальності за поширення програмних систем для взлому та обходу систем безпеки.

Правову основу технічного захисту інформації в Україні становлять: Конституція України, закони України, акти Президента України та Кабінету Міністрів України, нормативно-правові акти Служби безпеки України, Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, інших державних органів, міжнародні договори України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України з питань технічного захисту інформації, а також положення «Про технічний захист інформації в Україні».

Технічні засоби захисту авторського права і суміжних прав не діють самі по собі, а лише відповідно до законодавства держави, на території якої знаходяться, для нас – це Україна. Важливо й те, що вони не можуть суперечити її законодавству, адже в цьому випадку з легітимного захисту вони перетворюються на заборонені законом методи, шляхи захисту.

Технічний захист вважається здійсненим у момент реалізації механізму убезпечення, що запобігає випадковому розповсюдженню інформації, як матеріальної, так і електронної. Технічний захист інформації на теренах України здійснюється через: саморуйнування електронного документа при несанкціонованому копіюванні; криптографічні конверти; твори з обмеженою функціональністю; створення спеціалізованого архіву для об'єктів інтелектуальної власності, представлених в електронному форматі; використання кодівих слів тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про авторське право і суміжні права [Електронний ресурс] / Закон України // – Режим доступу :
<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>
2. Інтелектуальна власність і комп'ютерне авторське право [Електронний ресурс] / В. М. Антонов // – Режим доступу :
<http://lection.com.ua/pravo/ivlcapr/osnovni-funktsiyi-ta-printsipi-avtorskogo-prava-intelektualna-vlasnist-i-komp-yuterne-avtorske-pravo>
3. Інтелектуальна власність в науково-технічній діяльності. Навчальний посібник [Електронний ресурс] / С. М. Злепко, І. С. Тимчик, С. В. Тимчик // – Режим доступу :
http://posibnyky.vntu.edu.ua/i_v/8..htm
4. Кодекс законів про працю України [Електронний ресурс] – Режим доступу :
<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
5. Олександр З. Видавництва та автори: юридичні аспекти взаємовідносин, облік та оподаткування / Олександр Золотухін // ВІСНИК: право знати все про податки і збори [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу:
<http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/2746>
6. Про затвердження Інструкції зі статистики заробітної плати від 13.01.2004 № 5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0114-04>
7. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс] – Режим доступу :
<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
8. Цивільне право України. Частина Загальна: навч. посіб. / За ред. ... І.А. Бірюкова, Ю.О. Заїки. – К.: КНТ, 2006. – 480 с.

9. Постанова пленуму верховного суду України від 06.11.2009 р. №9 «Про практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними» [Електронний ресурс] – Режим доступу :

<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09>

10. Аніліз судової практики застосування ст. 16 ЦК України [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://gmm.vn.court.gov.ua/sud0205/analiz/27576/>

11. Бааджи Я. Я. Піратство як порушення авторських / Я. Я. Бааджи // Часопис цивілістики. - 2012. - Вип. 13. - С. 106-109. [Електронний ресурс] – Режим доступу :

http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Chac_2012_13_23.pdf

12. Горбань О. Правопорушення в мережі Інтернет. Засоби доказування у господарському процесі [Електронний ресурс] / О. Горбань // Страйд. – 2008. – С. 34–38. – Режим доступу :

http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/elcat/new/detail.php3?doc_id=1240249

13. Гура Е. І. Тренінг професійної адаптації аспірантів вищих навчальних закладів "антиплагіат" / Е. І. Гура // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2013. – № 6. – С. 176–186. – Режим доступу:

http://nbuv.gov.ua/j-pdf/pednauk_2013_6_24.pdf

14. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року від 06.09.1952 [Електронний ресурс] / Конвенція // – Режим доступу :

http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_052

15. Конвенція про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 29 жовтня 1971 року [Електронний ресурс] / Конвенція // – Режим доступу :

http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_124

16. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів (Паризький Акт від 24 липня 1971 року змінений 2 жовтня 1979 року) [Електронний ресурс] / Конвенція // – Режим доступу :

http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_051

17. Лазебний В.С., Розорінов Г.М., Толюпа С.В. Основи інтелектуальної власності та її захисту. – К.: Ліра-К, 2011. – 150 с

18. Міжнародна конвенція про охорону інтересів виконавців, виробників фонограм і організацій мовлення [Електронний ресурс] – Режим доступу :

http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_763

19. Договір Всесвітньої організації інтелектуальної власності про виконання і фонограми, прийнятий Дипломатичною конференцією 20 грудня 1996 року [Електронний ресурс] – Режим доступу :

http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_769

20. Каличенко П. А. Проблеми охорони авторського і суміжних прав у мережі Інтернет [Електронний ресурс] / Павло Анатолійович Калениченко // – Режим доступу :

www.kul.kiev.ua/images/chasop/2009_2/192.doc

21. Нагорняк Г. С. Захист інтелектуальної власності у сфері цифрової передачі даних / Галина Степанівна Нагорняк // Науково-практичний семінар,, Українські репозитарії відкритого доступу: проблеми, досвід, перспективи", ТНТУ, 18 листопада 2010 р. : тези доповіді. – Тернопіль, 2010. – С. 1–7

22. Венедіктова І. В., Розгон О. В. Цивільно-правовий захист та охорона авторського права / І.В. Венедіктова, О.В. Розгон // Форум права. – 2007. – № 2. – С.24–29 [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2007-2/07vivoap.pdf>

23. Орлюк О. Охорона прав інтелектуальної власності: Роль юридичної науки в реформуванні цієї сфери / Орлюк Олена //

Юридичний вісник України № 7(1024) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.:

http://yuricom.com/files/uvu/2014/No._7.pdf

24. Конах В. К. Національний інформаційний простір України: проблеми формування та державного регулювання : аналіт. доп. / В. К. Конах. – К. : НІСД, 2014. – 76 с.

25. Верба І. І. Основи інтелектуальної власності: навчальний посібник / І.І.Верба, В.О.Коваль; за ред. С.В. Чікін. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: НТУУ «КПІ», 2013. – 262 с.

26. Рассомахіна О. Характеристика технічних засобів захисту об'єктів авторського права і суміжних прав у мережі інтернет / Ольга Рассомахіна // Юридична Україна. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.:

http://nbuv.gov.ua/j-pdf/urykr_2012_12_11.pdf

27. Борисенко І. Л. Особливості самозахисту прав інтелектуальної власності в глобальній мережі Інтернет [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<http://pravoznavec.com.ua/period/article/7460/I>

28. Проблеми захисту авторських прав в інтернеті / Аврамова О. Є., Разіна О. І. // Вісник НТУ «ХПІ». Серія: Актуальні проблеми розвитку українського суспільства. –Харків: НТУ «ХПІ», 2013. – № 6(980). – С. 26–29.

29. Гражданское и семейное право Украины. Учебно-практический справочник. – Харьков, 2000, – с. 428–429.

ДОДАТОК А
ЗАКОН УКРАЇНИ
Про авторське право і суміжні права

(Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, N 13, ст.64)

{ Вводиться в дію Постановою ВР

N 3793-XII ([3793-12](#)) від 23.12.93, ВВР, 1994, N 13, ст.65 }

{ Із змінами, внесеними згідно із Законами

N [75/95-ВР](#) від 28.02.95, ВВР, 1995, N 13, ст. 85

N 998-XIV ([998-14](#)) від 16.07.99, ВВР, 1999, N 41, ст.373 }

{ В редакції Закону

N 2627-III ([2627-14](#)) від 11.07.2001, ВВР, 2001, N 43, ст.214 }

{ Із змінами, внесеними згідно із Законами

N 850-IV ([850-15](#)) від 22.05.2003, ВВР, 2003, N 35, ст.271

N 1294-IV ([1294-15](#)) від 20.11.2003, ВВР, 2004, N 13, ст.181

N 2939-VI ([2939-17](#)) від 13.01.2011, ВВР, 2011, N 32, ст.314

N 4652-VI ([4652-17](#)) від 13.04.2012, ВВР, 2013, N 21, ст.208

N 5460-VI ([5460-17](#)) від 16.10.2012, ВВР, 2014, N 2-3, ст.41 }

{ У тексті Закону слова "звичайного кола сім'ї" і "звичайного кола однієї сім'ї" замінено словами "коло сім'ї" у відповідних відмінках згідно із Законом N 850-IV ([850-15](#)) від 22.05.2003 }

Цей Закон охороняє особисті немайнові права і майнові права авторів та їх правонаступників, пов'язані із створенням та використанням творів науки, літератури і мистецтва - авторське право, і права виконавців, виробників фонограм і відеограм та організацій мовлення - суміжні права.

Розділ I

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Визначення термінів

У цьому Законі терміни вживаються у такому значенні:

автор - фізична особа, яка своєю творчою працею створила твір;

аудіовізуальний твір - твір, що фіксується на певному матеріальному носії (кіноплівці, магнітній плівці чи магнітному диску, компакт-диску тощо) у вигляді серії послідовних кадрів (зображень) чи аналогових або дискретних сигналів, які відображають (закодовують) рухомі зображення (як із звуковим супроводом, так і без нього), і сприйняття якого є можливим виключно за допомогою того чи іншого виду екрана (кіноекрана, телевізійного екрана тощо), на якому рухомі

зображення візуально відображаються за допомогою певних технічних засобів. Видами аудіовізуального твору є кінофільми, телефільми, відеофільми, діафільми, слайдофільми тощо, які можуть бути ігровими, анімаційними (мультиплікаційними), неігровими чи іншими;

база даних (компіляція даних) - сукупність творів, даних або будь-якої іншої незалежної інформації у довільній формі, в тому числі - електронній, підбір і розташування складових частин якої та її упорядкування є результатом творчої праці, і складові частини якої є доступними індивідуально і можуть бути знайдені за допомогою спеціальної пошукової системи на основі електронних засобів (комп'ютера) чи інших засобів;

виключне право - майнове право особи, яка має щодо твору, виконання, постановки, передачі організації мовлення, фонограми чи відеограми авторське право і (або) суміжні права, на використання цих об'єктів авторського права і (або) суміжних прав лише нею і на видачу лише цією особою дозволу чи заборону їх використання іншим особам у межах строку, встановленого цим Законом;

виконавець - актор (театру, кіно тощо), співак, музикант, танцюрист або інша особа, яка виконує роль, співає, читає, декламує, грає на музичному інструменті, танцює чи будь-яким іншим способом виконує твори літератури, мистецтва чи твори народної творчості, циркові, естрадні, лялькові номери, пантоміми тощо, а також диригент музичних і музично-драматичних творів;

виробник відеограми - фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший відеозапис виконання або будь-яких рухомих зображень (як із звуковим супроводом, так і без нього);

виробник фонограми - фізична або юридична особа, яка взяла на себе ініціативу і несе відповідальність за перший звукозапис виконання або будь-яких звуків;

відеограма - відеозапис на відповідному матеріальному носії (магнітній стрічці, магнітному диску, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких рухомих зображень (із звуковим супроводом чи без нього), крім зображень у вигляді запису, що входить до аудіовізуального твору. Відеограма є вихідним матеріалом для виготовлення її копій;

відтворення - виготовлення одного або більше примірників твору, відеограми, фонограми в будь-якій матеріальній формі, а також їх запис для тимчасового чи постійного зберігання в електронній (у тому числі цифровій), оптичній або іншій формі, яку може зчитувати комп'ютер;

інформація про управління правами - інформація, в тому числі в електронній (цифровій) формі, що ідентифікує об'єкт авторського права і (або) суміжних прав і автора чи іншу особу, яка має на цей об'єкт авторське право і (або) суміжні права, або інформація про умови використання об'єкта авторського права і (або) суміжних прав, або будь-які цифри чи коди, у яких представлена така інформація, коли будь-який із цих елементів інформації прикладений до примірника об'єкта авторського права і (або) суміжних прав або вміщений у нього чи з'являється у зв'язку з його повідомленням до загального відома;

ім'я автора - сукупність слів чи знаків, що ідентифікують автора: прізвище та ім'я автора; прізвище, ім'я та по батькові автора; ініціали автора; псевдонім автора; прийнятий автором знак (сукупність знаків) тощо;

запис (звукозапис, відеозапис) - фіксація за допомогою спеціальних технічних засобів (у тому числі й за допомогою числового представлення) на відповідному матеріальному носії звуків і (або)

рухомих зображень, яка дозволяє здійснювати їх сприйняття, відтворення або сповіщення за допомогою відповідного пристрою;

здавання у майновий найм - передача права користування і (або) володіння оригіналом чи примірником твору, фонограми, відеограми на певний строк з метою одержання прямої чи опосередкованої комерційної вигоди;

комп'ютерна програма - набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи у будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером, які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату (це поняття охоплює як операційну систему, так і прикладну програму, виражені у вихідному або об'єктному кодах);

контрафактний примірник твору, фонограми, відеограми - примірник твору, фонограми чи відеограми, відтворений, опублікований і (або) розповсюджуваний з порушенням авторського права і (або) суміжних прав, у тому числі примірники захищених в Україні творів, фонограм і відеограм, що ввозяться на митну територію України без згоди автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав, зокрема з країн, в яких ці твори, фонограми і відеограми ніколи не охоронялися або перестали охоронятися;

оприлюднення (розкриття публіці) твору - здійснена за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав дія, що вперше робить твір доступним для публіки шляхом опублікування, публічного виконання, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення тощо;

опублікування твору, фонограми, відеограми - випуск в обіг за згодою автора чи іншого суб'єкта авторського права і (або) суміжних прав виготовлених поліграфічними, електронними чи іншими способами примірників твору, фонограми, відеограми у кількості, здатній задовольнити, з урахуванням характеру твору, фонограми чи відеограми, розумні потреби публіки, шляхом їх продажу, здавання в майновий найм, побутового чи комерційного прокату, надання доступу до них через електронні системи інформації таким чином, що будь-яка особа може його отримати з будь-якого місця і у будь-який час за власним вибором або передачі права власності на них чи володіння ними іншими способами. Опублікуванням твору, фонограми, відеограми вважається також депонування рукопису твору, фонограми, відеограми у сховищі (депозитарії) з відкритим доступом та можливістю одержання в ньому примірника (копії) твору, фонограми, відеограми;

організація колективного управління (організація колективного управління майновими правами) - організація, що управляє на колективній основі майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав і не має на меті одержання прибутку;

організація мовлення - організація ефірного мовлення чи організація кабельного мовлення;

організація ефірного мовлення - телерадіоорганізація, що здійснює публічне сповіщення радіо- чи телевізійних передач і програм мовлення (як власного виробництва, так і виробництва інших організацій) шляхом передачі в ефір за допомогою радіохвиль (а також лазерних променів, гамма-променів тощо) у будь-якому частотному діапазоні (у тому числі й з використанням супутників);

організація кабельного мовлення - телерадіоорганізація, що здійснює публічне сповіщення радіо- чи телевізійних передач і програм мовлення (як власного виробництва, так і виробництва інших організацій) шляхом передачі на віддалі сигналу за допомогою того чи іншого виду наземного, підземного чи підводного кабелю (провідникового, оптоволоконного чи іншого виду);

особа - фізична або юридична особа;

похідний твір - твір, що є творчою переробкою іншого існуючого твору без завдання шкоди його охороні (анотація, адаптація, аранжування, обробка фольклору, інша переробка твору) чи його творчим перекладом на іншу мову (до похідних творів не належать аудіовізуальні твори, одержані шляхом дублювання, озвучення, субтитрування українською чи іншими мовами інших аудіовізуальних творів);

примірник твору - копія твору, виконана у будь-якій матеріальній формі;

примірник фонограми - копія фонограми на відповідному матеріальному носії, яка виконана безпосередньо чи опосередковано із цієї фонограми і містить усі зафіксовані на ній звуки чи їх частину;

примірник відеограми - копія відеограми на відповідному матеріальному носії, яка виконана безпосередньо чи опосередковано із цієї відеограми і містить усі зафіксовані на ній рухомі зображення чи їх частину (як із звуковим супроводом, так і без нього);

продюсер аудіовізуального твору - особа, яка організує або організує та фінансує створення аудіовізуального твору;

псевдонім - вигадане ім'я, вибране автором чи виконавцем для позначення свого авторства;

публічне виконання - подання за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав творів, виконань, фонограм, передач організацій мовлення шляхом декламації, гри, співу, танцю та іншим способом як безпосередньо (у живому виконанні), так і за допомогою будь-яких пристроїв і процесів (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час;

публічна демонстрація аудіовізуального твору, відеограми - публічне одноразове чи багаторазове представлення публіці за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав у приміщенні, в якому можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї або близьких знайомих цієї сім'ї, аудіовізуального твору чи зафіксованого у відеограмі виконання або будь-яких рухомих зображень;

публічний показ - будь-яка демонстрація оригіналу або примірника твору, виконання, фонограми, відеограми, передачі організації мовлення за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав безпосередньо або на екрані за допомогою плівки, слайда, телевізійного кадру тощо (за винятком передачі в ефір чи по кабелях) або за допомогою інших пристроїв чи процесів у місцях, де присутні чи можуть бути присутніми особи, які не належать до кола сім'ї чи близьких знайомих цієї сім'ї особи, яка здійснює показ, незалежно від того, чи присутні вони в одному місці і в один і той самий час або в різних місцях і в різний час (публічний показ аудіовізуального твору чи відеограми означає також демонстрацію окремих кадрів аудіовізуального твору чи відеограми без дотримання їх послідовності);

публічне сповіщення (доведення до загального відома) - передача за згодою суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав в ефір за допомогою радіохвиль (а також лазерних променів, гамма-променів тощо), у тому числі з використанням супутників, чи передача на віддалі за допомогою проводів або будь-якого виду наземного чи підземного (підводного) кабелю (провідникового, оптоволоконного та інших видів) творів, виконань, будь-яких звуків і (або) зображень, їх записів у фонограмах і відеограмах, програм організацій мовлення тощо, коли

зазначена передача може бути сприйнята необмеженою кількістю осіб у різних місцях, віддаленість яких від місця передачі є такою, що без зазначеної передачі зображення чи звуку не можуть бути сприйняті;

репрографічне відтворення (репродукування) - факсимільне відтворення у будь-якому розмірі (у тому числі збільшеному чи зменшеному) оригіналу письмового чи іншого графічного твору або його примірника шляхом фотокопіювання або іншими подібними способами, крім запису в електронній (у тому числі цифровій), оптичній чи іншій формі, яку зчитує комп'ютер;

розповсюдження об'єктів авторського права і (або) суміжних прав - будь-яка дія, за допомогою якої об'єкти авторського права і (або) суміжних прав безпосередньо чи опосередковано пропонуються публіці, в тому числі доведення цих об'єктів до відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до цих об'єктів з будь-якого місця і в будь-який час за власним вибором;

службовий твір - твір, створений автором у порядку виконання службових обов'язків відповідно до службового завдання чи трудового договору (контракту) між ним і роботодавцем;

суспільне надбання - твори і об'єкти суміжних прав, строк дії авторського права і (або) суміжних прав на які закінчився;

твір архітектури - твір у галузі мистецтва спорудження будівель і ландшафтних утворень (креслення, ескізи, моделі, збудовані будівлі та споруди, парки, плани населених пунктів тощо);

твір образотворчого мистецтва - скульптура, картина, малюнок, гравюра, літографія, твір художнього (у тому числі сценічного) дизайну тощо;

твір ужиткового мистецтва - твір мистецтва, в тому числі твір художнього промислу, створений ручним або промисловим способом для користування у побуті або перенесений на предмети такого користування;

технічні засоби захисту - технічні пристрої і (або) технологічні розробки, призначені для створення технологічної перешкоди порушенню авторського права і (або) суміжних прав при сприйнятті і (або) копіюванні захищених (закодованих) записів у фонограмах (відеограмах) і передачах організацій мовлення чи для контролю доступу до використання об'єктів авторського права і суміжних прав;

установа - центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності; { Абзац сорок другий статті 1 із змінами, внесеними згідно із Законом N 5460-VI ([5460-17](#)) від 16.10.2012 }

фонограма - звукозапис на відповідному носії (магнітній стрічці чи магнітному диску, грамофонній платівці, компакт-диску тощо) виконання або будь-яких звуків, крім звуків у формі запису, що входить до аудіовізуального твору. Фонограма є вихідним матеріалом для виготовлення її примірників (копій);

цитата - порівняно короткий уривок з літературного, наукового чи будь-якого іншого опублікованого твору, який використовується, з обов'язковим посиланням на його автора і джерела цитування, іншою особою у своєму творі з метою зробити зрозумілими свої твердження або для посилання на погляди іншого автора в автентичному формулюванні;

державна система правової охорони інтелектуальної власності - Установа і сукупність експертних, наукових, освітніх, інформаційних та інших державних закладів відповідної спеціалізації,

що входять до сфери управління Установи. (Статтю 1 доповнено абзацом згідно із Законом N 850-IV ([850-15](#)) від 22.05.2003)

Стаття 2. Законодавство України про авторське право і суміжні права

Законодавство України про авторське право і суміжні права базується на Конституції України ([254к/96-ВР](#)) і складається з відповідних норм Цивільного кодексу України ([1540-06](#)), цього Закону, законів України, "Про кінематографію" ([9/98-ВР](#)), "Про телебачення і радіомовлення" ([3759-12](#)), "Про видавничу справу" ([318/97-ВР](#)), "Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм" ([1587-14](#)) та інших законів України, що охороняють особисті немайнові права та майнові права суб'єктів авторського права і суміжних прав.

{ Стаття 2 із змінами, внесеними згідно із Законом N 5460-VI ([5460-17](#)) від 16.10.2012 }

Стаття 3. Сфера дії Закону

1. Дія цього Закону поширюється на:

а) твори, зазначені у частині першій статті 8 цього Закону, і об'єкти суміжних прав, зазначені у статті 35 цього Закону, незалежно від місця їх першого оприлюднення (або не оприлюднені, але знаходяться в об'єктивній формі на території України), авторами яких або особами, яким належить авторське право і (або) суміжні права на них, є фізичні особи, які є громадянами України або не є її громадянами, але мають постійне місце проживання на території України, або юридичні особи, які мають місцезнаходження на території України;

б) твори, зазначені у частині першій статті 8 цього Закону, і об'єкти суміжних прав, зазначені у статті 35 цього Закону, вперше оприлюднені на території України або вперше оприлюднені за межами України, але після цього протягом 30 днів оприлюднені на території України;

в) передачі організацій мовлення, що мають місцезнаходження на території України і здійснюють передачі за допомогою передавачів, розташованих на території України;

г) твори архітектури і скульптури, які об'єктивно знаходяться на території України;

д) твори та об'єкти суміжних прав, які охороняються відповідно до міжнародних договорів України.

2. Положення цього Закону спрямовані на захист особистих немайнових прав і майнових прав:

а) суб'єктів авторського права, зазначених у статті 7 цього Закону, і суб'єктів суміжних прав, зазначених у частині першій статті 36 цього Закону, які є громадянами України або не є громадянами України, але мають постійне місце проживання на території України (для юридичних осіб - місцезнаходження на території України), незалежно від того, на якій території вперше були оприлюднені їх твори чи об'єкти суміжних прав;

б) суб'єктів авторського права, зазначених у статті 7 цього Закону, і суб'єктів суміжних прав, зазначених у частині першій статті 36 цього Закону, незалежно від їх громадянства і постійного місця проживання (для юридичних осіб - їх місцезнаходження), твори чи об'єкти суміжних прав яких вперше оприлюднені на території України або не оприлюднені, але які знаходяться в об'єктивній формі на території України;

в) суб'єктів авторського права, зазначених у статті 7 цього Закону, і суб'єктів суміжних прав, зазначених у частині першій статті 36 цього Закону, незалежно від їх громадянства і постійного місця проживання, твори чи об'єкти суміжних прав яких вперше оприлюднені в іншій країні та протягом 30 днів після цього оприлюднені на території України;

г) інших осіб, які мають авторське право і (або) суміжні права.

3. Суб'єктам авторського права і (або) суміжних прав, незалежно від їх громадянства, твори чи об'єкти суміжних прав яких вперше оприлюднені на території іншої держави або не оприлюднені, але знаходяться в об'єктивній формі на території іншої держави, правова охорона надається відповідно до міжнародних договорів України.

Стаття 4. Повноваження Установи у сфері охорони авторського права і суміжних прав

1. Установа забезпечує реалізацію державної політики у сфері охорони авторського права і суміжних прав, здійснює свої повноваження у межах, що передбачені законом, і виконує такі функції:

аналізує стан застосування і дотримання національного законодавства і міжнародних договорів у сфері авторського права і суміжних прав; { Абзац другий частини першої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом N 5460-VI ([5460-17](#)) від 16.10.2012 }

забезпечує облік організацій колективного управління після їх реєстрації, здійснює нагляд за діяльністю цих організацій і надає їм методичну допомогу; { Абзац третій частини першої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом N 5460-VI ([5460-17](#)) від 16.10.2012 }

здійснює контроль за виконанням цього Закону у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;

здійснює посередництво у переговорах і при вирішенні конфліктів між організаціями колективного управління, а також між цими організаціями і суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав;

організує розробку нормативів і таблиць щодо розміру мінімальної винагороди і її розподілу між авторами і іншими суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав і подає їх для затвердження в установленому порядку; { Абзац шостий частини першої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом N 5460-VI ([5460-17](#)) від 16.10.2012 }

забезпечує відтворювачів, імпортерів і експортерів примірників аудіовізуальних творів, фонограм (відеограм) контрольними марками відповідно до Закону України "Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів і фонограм" ([1587-14](#)), веде Єдиний реєстр одержувачів контрольних марок;

організує приймання і розгляд заявок на державну реєстрацію прав автора на твори науки, літератури і мистецтва, а також на реєстрацію договорів, які стосуються прав авторів на твори, і здійснення їх реєстрації;

забезпечує складання і періодичне видання каталогів усіх державних реєстрацій авторського права;

організує публікацію офіційного бюлетеня з питань охорони авторського права і суміжних прав;

забезпечує розробку і реалізацію освітніх програм у сфері охорони авторського права і суміжних прав;

представляє інтереси України з питань охорони авторського права і суміжних прав у міжнародних організаціях відповідно до чинного законодавства;

доручає закладам, які входять до державної системи правової охорони інтелектуальної власності, відповідно до їх спеціалізації, виконувати окремі завдання, що визначені цим Законом, Положенням про Установу, іншими нормативно-правовими актами у сфері правової охорони інтелектуальної власності;

сприяє діяльності організацій колективного управління майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, пов'язаної з виконанням функцій, які визначені статтею 49 цього Закону; (Частина першу статті 4 доповнено абзацом чотирнадцятим згідно із Законом N 850-IV ([850-15](#)) від 22.05.2003)

здійснює інші повноваження відповідно до законів. { Абзац п'ятнадцятий частини першої статті 4 в редакції Закону N 5460-VI ([5460-17](#)) від 16.10.2012 }

2. Установа має право вимагати від організацій колективного управління передбачену частиною сьомою статті 48 цього Закону інформацію.

3. Фінансування діяльності Установи провадиться за рахунок коштів Державного бюджету України.

Стаття 5. Застосування правил міжнародного договору

Якщо чинним міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що містяться в законодавстві України про авторське право і суміжні права, то застосовуються правила міжнародного договору.

Стаття 6. Права іноземних осіб та осіб без громадянства

Іноземці та особи без громадянства, відповідно до міжнародних договорів чи на основі принципу взаємності, мають однакові з особами України права, передбачені цим Законом.

{ Стаття 6 із змінами, внесеними згідно із Законом N 5460-VI ([5460-17](#)) від 16.10.2012 }

Розділ II

АВТОРСЬКЕ ПРАВО

Стаття 7. Суб'єкти авторського права

Суб'єктами авторського права є автори творів, зазначених у частині першій статті 8 цього Закону, їх спадкоємці та особи, яким автори чи їх спадкоємці передали свої авторські майнові права.

Стаття 8. Об'єкти авторського права

1. Об'єктами авторського права є твори у галузі науки, літератури і мистецтва, а саме:

1) літературні письмові твори белетристичного, публіцистичного, наукового, технічного або іншого характеру (книги, брошури, статті тощо);

2) виступи, лекції, промови, проповіді та інші усні твори;

3) комп'ютерні програми;

4) бази даних;

5) музичні твори з текстом і без тексту;

6) драматичні, музично-драматичні твори, пантоміми, хореографічні та інші твори, створені для сценічного показу, та їх постановки;

7) аудіовізуальні твори;

8) твори образотворчого мистецтва;

9) твори архітектури, містобудування і садово-паркового мистецтва;

10) фотографічні твори, у тому числі твори, виконані способами, подібними до фотографії;

11) твори ужиткового мистецтва, у тому числі твори декоративного ткацтва, кераміки, різьблення, ливарства, з художнього скла, ювелірні вироби тощо; (Пункт 11 частини першої статті 8 із змінами, внесеними згідно із Законом N 850-IV ([850-15](#)) від 22.05.2003)

12) ілюстрації, карти, плани, креслення, ескізи, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, техніки, архітектури та інших сфер діяльності;

13) сценічні обробки творів, зазначених у пункті 1 цієї частини, і обробки фольклору, придатні для сценічного показу;

14) похідні твори;

15) збірники творів, збірники обробок фольклору, енциклопедії та антології, збірники звичайних даних, інші складені твори за умови, що вони є результатом творчої праці за добором, координацією або упорядкуванням змісту без порушення авторських прав на твори, що входять до них як складові частини;

16) тексти перекладів для дублювання, озвучення, субтитрування українською та іншими мовами іноземних аудіовізуальних творів;

17) інші твори.

2. Охороні за цим Законом підлягають всі твори, зазначені у частині першій цієї статті, як оприлюднені, так і не оприлюднені, як завершені, так і не завершені, незалежно від їх призначення, жанру, обсягу, мети (освіта, інформація, реклама, пропаганда, розваги тощо).

3. Передбачена цим Законом правова охорона поширюється тільки на форму вираження твору і не поширюється на будь-які ідеї, теорії, принципи, методи, процедури, процеси, системи, способи, концепції, відкриття, навіть якщо вони виражені, описані, пояснені, проілюстровані у творі.

Стаття 9. Охорона авторського права на частину твору

Частина твору, яка може використовуватися самостійно, у тому числі й оригінальна назва твору, розглядається як твір і охороняється відповідно до цього Закону.

Стаття 10. Об'єкти, що не охороняються

Не є об'єктом авторського права:

а) повідомлення про новини дня або поточні події, що мають характер звичайної прес-інформації;

б) твори народної творчості (фольклор);

в) видані органами державної влади у межах їх повноважень офіційні документи політичного, законодавчого, адміністративного характеру (закони, укази, постанови, судові рішення, державні стандарти тощо) та їх офіційні переклади;

г) державні символи України, державні нагороди; символи і знаки органів державної влади, Збройних Сил України та інших військових формувань; символіка територіальних громад; символи та знаки підприємств, установ та організацій;

д) грошові знаки;

е) розклади руху транспортних засобів, розклади телерадіопередач, телефонні довідники та інші аналогічні бази даних, що не відповідають критеріям оригінальності і на які поширюється право sui-generis (своєрідне право, право особливого роду).

Проекти офіційних символів і знаків, зазначених у пунктах "г" і "д" частини першої цієї статті, до їх офіційного затвердження розглядаються як твори і охороняються відповідно до цього Закону.

Стаття 11. Виникнення і здійснення авторського права. Презумпція авторства

1. Первинним суб'єктом, якому належить авторське право, є автор твору.

За відсутності доказів іншого автором твору вважається особа, зазначена як автор на оригіналі або примірнику твору (презумпція авторства).

Це положення застосовується також у разі опублікування твору під псевдонімом, який ідентифікує автора.

2. Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення. Для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрація твору чи будь-яке інше спеціальне його оформлення, а також виконання будь-яких інших формальностей.

3. Особа, яка має авторське право (автор твору чи будь-яка інша особа, якій на законних підставах передано авторське майнове право на цей твір), для сповіщення про свої права може використовувати знак охорони авторського права. Цей знак складається з таких елементів:

латинська літера "с", обведена колом, - (зображення знака не наводиться);

ім'я особи, яка має авторське право;

рік першої публікації твору.

Знак охорони авторського права проставляється на оригіналі і кожному примірнику твору.

4. Якщо твір опубліковано анонімно чи під псевдонімом (за винятком випадку, коли псевдонім однозначно ідентифікує автора), видавець твору (його ім'я чи назва мають бути зазначені на творі) вважається представником автора і має право захищати права останнього. Це положення діє до того часу, поки автор твору не розкриє своє ім'я і не заявить про своє авторство.

5. Суб'єкт авторського права для засвідчення авторства (авторського права) на оприлюднений чи не оприлюднений твір, факту і дати опублікування твору чи договорів, які стосуються права автора на твір, у будь-який час протягом строку охорони авторського права може зареєструвати своє авторське право у відповідних державних реєстрах.

Державна реєстрація авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір, здійснюється Установою відповідно до затвердженого Кабінетом Міністрів України порядку ([1756-2001-п](#)). Установа складає і періодично видає каталоги всіх державних реєстрацій.

За підготовку Установою до державної реєстрації авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір, сплачуються збори, розміри яких визначаються Кабінетом Міністрів України ([1756-2001-п](#)).

Про реєстрацію авторського права на твір Установою видається свідоцтво. За видачу свідоцтва сплачується державне мито, кошти від сплати якого перераховуються до Державного бюджету України. Розмір і порядок сплати державного мита за видачу свідоцтва визначаються законодавством.

Особа, яка володіє матеріальним об'єктом, в якому втілено (виражено) твір, не може перешкоджати особі, яка має авторське право, у його реєстрації.

Стаття 12. Авторське право і право власності на матеріальний об'єкт, в якому втілено твір

1. Авторське право і право власності на матеріальний об'єкт, в якому втілено твір, не залежать одне від одного. Відчуження матеріального об'єкта, в якому втілено твір, не означає відчуження авторського права і навпаки.

2. Власникові матеріального об'єкта, в якому втілено оригінал твору образотворчого мистецтва чи архітектури, не дозволяється руйнувати цей об'єкт без попереднього пропонування його авторові твору за ціну, що не перевищує вартості матеріалів, витрачених на його створення. Якщо збереження об'єкта, в якому втілено оригінал твору, є неможливим, власник матеріального об'єкта, в

якому виражено оригінал твору, повинен дозволити авторові зробити копію твору у відповідній формі, а якщо це стосується архітектурної споруди - фотографії твору.

Стаття 13. Співавторство

1. Співавторами є особи, спільною творчою працею яких створено твір.

Авторське право на твір, створений у співавторстві, належить всім співавторам незалежно від того, чи утворює такий твір одне нерозривне ціле або складається із частин, кожна з яких має самостійне значення.

Відносини між співавторами визначаються угодою, укладеною між ними.

Право опублікування та іншого використання твору в цілому належить всім співавторам.

Якщо твір, створений у співавторстві, утворює одне нерозривне ціле, то жоден із співавторів не може без достатніх підстав відмовити іншим у дозволі на опублікування, інше використання або зміну твору.

У разі порушення спільного авторського права кожен співавтор може доводити своє право в судовому порядку.

2. Якщо твір, створений у співавторстві, складається з частин, кожна з яких має самостійне значення, то кожен із співавторів має право використовувати створену ним частину твору на власний розсуд, якщо інше не передбачено угодою між співавторами.

3. Співавторством є також авторське право на інтерв'ю. Співавторами інтерв'ю є особа, яка дала інтерв'ю, та особа, яка його взяла.

Опублікування запису інтерв'ю допускається лише за згодою особи, яка дала інтерв'ю.

4. Винагорода за використання твору належить співавторам у рівних частках, якщо в угоді між ними не передбачається інше.

5. Зазначені положення не поширюються на випадки оприлюднення чи надання інформації на підставі Закону України "Про доступ до публічної інформації" ([2939-17](#)).

{ Статтю 15 доповнено частиною п'ятою згідно із Законом N 2939-VI ([2939-17](#)) від 13.01.2011 }

Стаття 14. Особисті немайнові права автора

1. Автору належать такі особисті немайнові права:

1) вимагати визнання свого авторства шляхом зазначення належним чином імені автора на творі і його примірниках і за будь-якого публічного використання твору, якщо це практично можливо;

2) забороняти під час публічного використання твору згадування свого імені, якщо він як автор твору бажає залишитись анонімом;

3) вибирати псевдонім, зазначати і вимагати зазначення псевдоніма замість справжнього імені автора на творі і його примірниках і під час будь-якого його публічного використання;

4) вимагати збереження цілісності твору і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору або будь-якому іншому посяганню на твір, що може зашкодити честі і репутації автора.

2. Особисті немайнові права автора не можуть бути передані (відчужені) іншим особам.

Стаття 15. Майнові права автора

1. До майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) належать:

а) виключне право на використання твору;

б) виключне право на дозвіл або заборону використання твору іншими особами.

Майнові права автора (чи іншої особи, яка має авторське право) можуть бути передані (відчужені) іншій особі згідно з положеннями статті 31 цього Закону, після чого ця особа стає суб'єктом авторського права.

2. Виключне право на використання твору автором (чи іншою особою, яка має авторське право) дозволяє йому використовувати твір у будь-якій формі і будь-яким способом.

3. Виключне право автора (чи іншої особи, яка має авторське право) на дозвіл чи заборону використання твору іншими особами дає йому право дозволяти або забороняти:

1) відтворення творів;

2) публічне виконання і публічне сповіщення творів;

3) публічну демонстрацію і публічний показ;

4) будь-яке повторне оприлюднення творів, якщо воно здійснюється іншою організацією, ніж та, що здійснила перше оприлюднення;

5) переклади творів;

6) переробки, адаптації, аранжування та інші подібні зміни творів;

7) включення творів як складових частин до збірників, антологій, енциклопедій тощо;

8) розповсюдження творів шляхом першого продажу, відчуження іншим способом або шляхом здавання в майновий найм чи у прокат та шляхом іншої передачі до першого продажу примірників твору;

9) подання своїх творів до загального відома публіки таким чином, що її представники можуть здійснити доступ до творів з будь-якого місця і у будь-який час за їх власним вибором;

10) здавання в майновий найм і (або) комерційний прокат після першого продажу, відчуження іншим способом оригіналу або примірників аудіовізуальних творів, комп'ютерних програм, баз даних, музичних творів у нотній формі, а також творів, зафіксованих у фонограмі чи відеограмі або у формі, яку зчитує комп'ютер;

11) імпорт примірників творів.

Цей перелік не є вичерпним.

4. Виключні права авторів на використання творів архітектури, містобудування, садово-паркового мистецтва передбачають і право їх участі у реалізації проектів цих творів.

5. За винятком випадків, передбачених статтями 21-25 цього Закону, автор (чи інша особа, яка має авторське право) має право вимагати виплати винагороди за будь-яке використання твору. Винагорода може здійснюватися у формі одноразового (паушального) платежу, або відрахувань за кожний проданий примірник чи кожне використання твору (роялті), або комбінованих платежів.

Розмір і порядок виплати авторської винагороди за створення і використання твору встановлюються в авторському договорі або у договорах, що укладаються за дорученням суб'єктів авторського права організаціями колективного управління з особами, які використовують твори.

Кабінетом Міністрів України можуть встановлюватися мінімальні ставки авторської винагороди ([72-2003-п](#)) та порядок їх застосування. (Абзац третій частини п'ятої статті 15 із змінами, внесеними згідно із Законом N 850-IV ([850-15](#)) від 22.05.2003)

6. Обмеження майнових прав, встановлені статтями 21-25 цього Закону, здійснюються за умови, що вони не завдаватимуть шкоди використанню твору і не обмежуватимуть безпідставно законні інтереси автора.

7. Якщо примірники правомірно опублікованого твору законним чином введені у цивільний обіг шляхом їх першого продажу в Україні, то допускається їх повторне введення в обіг шляхом продажу, дарування тощо без згоди автора (чи іншої особи, яка має авторське право) і без виплати авторської винагороди, а щодо творів образотворчого мистецтва - з урахуванням положень статті 27 цього Закону. Проте у цьому випадку право здавання у майновий найм чи комерційний прокат залишається виключно за особою, яка має авторське право.

Стаття 16. Авторське право на службові твори

1. Авторське особисте немайнове право на службовий твір належить його автору.

2. Виключне майнове право на службовий твір належить роботодавцю, якщо інше не передбачено трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем.

3. За створення і використання службового твору автору належить авторська винагорода, розмір та порядок виплати якої встановлюються трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем.

Стаття 17. Авторське право на аудіовізуальний твір

1. Авторами аудіовізуального твору є:

а) режисер-постановник;

б) автор сценарію і (або) текстів, діалогів;

в) автор спеціально створеного для аудіовізуального твору музичного твору з текстом або без нього;

г) художник-постановник;

д) оператор-постановник.

Одна і та сама фізична особа може суміщати дві або більше із наведених у цій частині авторських функцій.

2. Якщо інше не передбачено у договорі про створення аудіовізуального твору, автори, які зробили внесок або зобов'язалися зробити внесок у створення аудіовізуального твору і передали майнові права організації, що здійснює виробництво аудіовізуального твору, чи продюсеру аудіовізуального твору, не мають права заперечувати проти виконання цього твору, його відтворення, розповсюдження, публічного показу, публічної демонстрації, публічного сповіщення, а також субтитрування і дублювання його тексту, крім права на окреме публічне виконання музичних творів, включених до аудіовізуального твору. За оприлюднення і кожне публічне виконання, показ, демонстрацію чи сповіщення аудіовізуального твору, його здавання у майновий найм і (або) комерційний прокат його примірників за всіма авторами аудіовізуального твору зберігається право на справедливую винагороду, що розподіляється і виплачується організаціями колективного управління або іншим способом.

3. Автори, твори яких увійшли як складова частина до аудіовізуального твору (як тих, що існували раніше, так і створених у процесі роботи над аудіовізуальним твором), зберігають авторське право кожний на свій твір і можуть самостійно використовувати його незалежно від аудіовізуального твору в цілому, якщо договором з організацією, що здійснює виробництво аудіовізуального твору, чи з продюсером аудіовізуального твору не передбачено інше.

Стаття 18. Авторське право на комп'ютерні програми

Комп'ютерні програми охороняються як літературні твори. Така охорона поширюється на комп'ютерні програми незалежно від способу чи форми їх вираження.

Стаття 19. Авторське право на збірники та інші складені твори

1. Авторів збірника та інших складених творів (упорядникові) належить авторське право на здійсненні ним підбір і розташування творів та (або) інших даних, що є результатом творчої праці (упорядкування).

Упорядник збірника користується авторським правом за умови дотримання ним прав авторів кожного з творів, включених до складеного твору.

Автори творів, включених до складеного твору, мають право використовувати свої твори незалежно від складеного твору, якщо інше не передбачено авторським договором з упорядником збірника.

Авторське право упорядника збірника не перешкоджає іншим особам здійснювати самостійний підбір або розташування тих самих творів та (або) інших даних для створення своїх творів.

Передбачена цією частиною правова охорона баз даних не поширюється на самі дані чи інформацію і не зачіпає будь-яке авторське право, що відноситься до самих даних чи інформації, які містяться у базі даних.

2. Видавцям енциклопедій, енциклопедичних словників, періодичних збірників, збірників наукових праць, газет, журналів та інших періодичних видань належать виключні права на використання таких видань у цілому. Видавець має право за будь-якого використання таких видань зазначати в них своє ім'я або вимагати такого зазначення.

Автори творів, включених до таких видань, зберігають виключні права на використання своїх творів незалежно від видання в цілому, якщо інше не передбачено авторським договором.

Стаття 20. Авторське право перекладачів і авторів інших похідних творів

1. Перекладачам і авторам інших похідних творів належить авторське право на здійсненні ними переклад, адаптацію, аранжування або іншу переробку.

Перекладачі і (або) автори інших похідних творів користуються авторським правом на створений ними твір за умови дотримання ними прав автора, твір якого зазнав перекладу, адаптації, аранжування або іншої переробки.

2. Авторське право перекладачів і (або) авторів інших похідних творів не перешкоджає іншим особам здійснювати свої переклади і переробки тих самих творів.

Стаття 21. Вільне використання твору із зазначенням імені автора

Без згоди автора (чи іншої особи, яка має авторське право), але з обов'язковим зазначенням імені автора і джерела запозичення, допускається:

1) використання цитат (коротких уривків) з опублікованих творів в обсязі, виправданому поставленою метою, в тому числі цитування статей з газет і журналів у формі оглядів преси, якщо воно зумовлено критичним, полемічним, науковим або інформаційним характером твору, до якого цитати включаються; вільне використання цитат у формі коротких уривків з виступів і творів, включених до фонограми (відеограми) або програми мовлення;

2) використання літературних і художніх творів в обсязі, виправданому поставленою метою, як ілюстрацій у виданнях, передачах мовлення, звукозаписах чи відеозаписах навчального характеру;

3) відтворення у пресі, публічне виконання чи публічне сповіщення попередньо опублікованих у газетах або журналах статей з поточних економічних, політичних, релігійних та соціальних питань чи публічно сповіщених творів такого ж самого характеру у випадках, коли право на таке відтворення, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення спеціально не заборонено автором;

4) відтворення з метою висвітлення поточних подій засобами фотографії або кінематографії, публічне сповіщення або інше публічне повідомлення творів, побачених або почутих під час перебігу таких подій, в обсязі, виправданому інформаційною метою;

5) відтворення у каталогах творів, виставлених на доступних публіці виставках, аукціонах, ярмарках або у колекціях для висвітлення зазначених заходів, без використання цих каталогів у комерційних цілях; (Пункт 5 частини першої статті 21 в редакції Закону N 850-IV ([850-15](#)) від 22.05.2003)

6) видання випущених у світ творів рельєфно-крапковим шрифтом для сліпих;

7) відтворення творів для судового і адміністративного провадження в обсязі, виправданому цією метою;

8) публічне виконання музичних творів під час офіційних і релігійних церемоній, а також похоронів в обсязі, виправданому характером таких церемоній;

9) відтворення з інформаційною метою у газетах та інших періодичних виданнях, передача в ефір або інше публічне сповіщення публічно виголошених промов, звернень, доповідей та інших подібних творів у обсязі, виправданому поставленою метою;

10) відтворення твору в цілях і за умов, передбачених статтями 22-25 цього Закону.

Цей перелік вільного використання творів є вичерпним.

Стаття 22. Вільне відтворення бібліотеками та архівами примірників твору репрографічним способом

Допускається без згоди автора або іншої особи, яка має авторське право, репрографічне відтворення одного примірника твору бібліотеками та архівами, діяльність яких не спрямована прямо або опосередковано на одержання прибутку, за таких умов:

1) у разі, коли відтворюваним твором є окрема опублікована стаття та інші невеликі за обсягом твори чи уривки з письмових творів (за винятком комп'ютерних програм і баз даних), з ілюстраціями чи без них, і коли це відтворення здійснюється за запитом фізичних осіб за умови, що:

а) бібліотека та архів мають достатньо підстав вважати, що такий примірник використовуватиметься з метою освіти, навчання і приватного дослідження;

б) відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру;

(Підпункт "в" пункту 1 статті 22 виключено на підставі Закону N 850-IV ([850-15](#)) від 22.05.2003)

2) у разі, коли відтворення здійснюється для збереження або заміни загубленого, пошкодженого та непридатного примірника даної бібліотеки чи архіву або для відновлення загубленого, пошкодженого або непридатного примірника з фонду аналогічної бібліотеки чи архіву, а одержання такого примірника іншим шляхом неможливе, а також коли відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру.

Стаття 23. Вільне відтворення примірників твору для навчання

Допускається без згоди автора чи іншої особи, яка має авторське право:

1) відтворення уривків з опублікованих письмових творів, аудіовізуальних творів як ілюстрацій для навчання за умови, що обсяг такого відтворення відповідає зазначеній меті;

2) репрографічне відтворення навчальними закладами для аудиторних занять опублікованих статей та інших невеликих за обсягом творів, а також уривків з письмових творів з ілюстраціями або без них за умови, коли:

а) обсяг такого відтворення відповідає зазначеній меті;

б) відтворення твору є поодиноким випадком і не має систематичного характеру;

(Підпункт "в" пункту 2 статті 23 виключено на підставі Закону N 850-IV ([850-15](#)) від 22.05.2003)

Стаття 24. Вільне копіювання, модифікація і декомпіляція комп'ютерних програм

1. Особа, яка правомірно володіє правомірно виготовленим примірником комп'ютерної програми, має право без згоди автора або іншої особи, яка має авторське право на цю програму: (Абзац перший частини першої статті 24 із змінами, внесеними згідно із Законом N 850-IV ([850-15](#)) від 22.05.2003)

1) внести до комп'ютерної програми зміни (модифікації) з метою забезпечення її функціонування на технічних засобах особи, яка використовує ці програми, і вчинення дій, пов'язаних з функціонуванням комп'ютерної програми відповідно до її призначення, зокрема запис і збереження в пам'яті комп'ютера, а також виправлення явних помилок, якщо інше не передбачено угодою з автором чи іншою особою, яка має авторське право;

2) виготовити одну копію комп'ютерної програми за умови, що ця копія призначена тільки для архівних цілей або для заміни правомірно придбаного примірника у випадках, якщо оригінал комп'ютерної програми буде втраченим, знищеним або стане непридатним для використання. При цьому копія комп'ютерної програми не може бути використана для інших цілей, ніж зазначено у цьому пункті та пункті 1 цієї частини, і має бути знищена у разі, якщо володіння примірником цієї комп'ютерної програми перестає бути правомірним;

3) декомпілювати комп'ютерну програму (перетворити її з об'єктного коду у вихідний текст) з метою одержання інформації, необхідної для досягнення її взаємодії із незалежно розробленою комп'ютерною програмою, за дотримання таких умов:

а) інформація, необхідна для досягнення здатності до взаємодії, раніше не була доступною цій особі з інших джерел;

б) зазначені дії здійснюються тільки щодо тих частин комп'ютерної програми, які необхідні для досягнення здатності до взаємодії;

в) інформація, одержана в результаті декомпіляції, може використовуватися лише для досягнення здатності до її взаємодії з іншими програмами, але не може передаватися іншим особам, крім випадків, якщо це необхідно для досягнення здатності до взаємодії з іншими програмами, а також не може використовуватися для розроблення комп'ютерної програми, схожої на декомпільовану комп'ютерну програму, або для вчинення будь-якої іншої дії, що порушує авторське право;

4) спостерігати, вивчати, досліджувати функціонування комп'ютерної програми з метою визначення ідей і принципів, що лежать в її основі, за умови, що це робиться в процесі виконання будь-якої дії із завантаження, показу, функціонування, передачі чи запису в пам'ять (збереження) комп'ютерної програми.

2. Застосування положень цієї статті не повинно завдавати шкоди використанню комп'ютерної програми і не повинно обмежувати законні інтереси автора та (або) іншої особи, яка має авторське право на комп'ютерну програму.

Стаття 25. Вільне відтворення творів у особистих цілях

1. Допускається без дозволу автора (чи іншої особи, яка має авторське право) і без виплати авторської винагороди відтворювати виключно в особистих цілях або для кола сім'ї попередньо правомірно оприлюднені твори, крім:

- а) творів архітектури у формі будівель і споруд;
- б) комп'ютерних програм, за винятком випадків, передбачених статтею 24 цього Закону;
- в) репрографічного відтворення книг, нотних текстів і оригінальних творів образотворчого мистецтва, за винятком випадків, передбачених статтями 22 і 23 цього Закону;

(Пункт "г" частини першої статті 25 виключено на підставі Закону N 850-IV ([850-15](#)) від 22.05.2003

2. Твори і виконання, зафіксовані у фонограмах, відеограмах, їх примірниках, а також аудіовізуальні твори та їх примірники допускається відтворювати у домашніх умовах виключно в особистих цілях або для кола сім'ї без дозволу автора (авторів), виконавців, виробників фонограм, виробників відеограм, але з виплатою їм винагороди. Особливості виплати винагороди у цьому випадку визначені статтею 42 цього Закону. (Частина друга статті 25 в редакції Закону N 850-IV ([850-15](#)) від 22.05.2003)

Стаття 26. Право доступу до твору образотворчого мистецтва

При передачі твору образотворчого мистецтва чи матеріального об'єкта, в якому втілено цей твір, у власність іншій особі автор має право вимагати доступу до цього твору з метою його використання для відтворення (виготовлення примірників, слайдів, карток, переробок тощо) за умови, що це не порушує законні права та інтереси власника твору образотворчого мистецтва. Власник не може відмовити автору в доступі до твору без достатніх підстав. При цьому від власника твору не можна вимагати доставки твору авторіві.

Стаття 27. Право слідування

Автор твору образотворчого мистецтва, а у разі його смерті - спадкоємці впродовж встановленого статтею 28 цього Закону строку користуються щодо проданих автором оригіналів творів образотворчого мистецтва невідчужуваним правом на одержання п'яти відсотків від ціни кожного наступного продажу твору через аукціон, галерею, салон, крамницю тощо, що йде за першим його продажем, здійсненим автором твору (право слідування). Виплата винагороди у цьому випадку здійснюється зазначеними аукціонами, галереями, салонами, крамницями тощо.

Збір і виплата винагороди, одержаної в результаті використання права слідування, здійснюються особисто автором, через його повіреного або через організації колективного управління.

Стаття 28. Строк дії авторського права

1. Авторське право на твір виникає внаслідок факту його створення і починає діяти від дня створення твору.

2. Авторське право діє протягом усього життя автора і 70 років після його смерті, крім випадків, передбачених цією статтею.

3. Для творів, оприлюднених анонімно або під псевдонімом, строк дії авторського права закінчується через 70 років після того, як твір було оприлюднено. Якщо взятий автором псевдонім не викликає сумніву щодо особи автора або якщо авторство твору, оприлюдненого анонімно або під псевдонімом, розкривається не пізніше ніж через 70 років після оприлюднення твору, застосовується строк, передбачений частиною другою цієї статті.

4. Авторське право на твори, створені у співавторстві, діє протягом життя співавторів і 70 років після смерті останнього співавтора.

5. У разі, коли весь твір публікується (оприлюднюється) не водночас, а послідовно у часі томами, частинами, випусками, серіями тощо, строк дії авторського права визначається окремо для кожної опублікованої (оприлюдненої) частини твору.

6. Авторське право на твори помертвих реабілітованих авторів діє протягом 70 років після їх реабілітації.

7. Авторське право на твір, вперше опублікований протягом 30 років після смерті автора, діє протягом 70 років від дати його правомірного опублікування.

8. Будь-яка особа, яка після закінчення строку охорони авторського права по відношенню до неоприлюдненого твору вперше його оприлюднює, користується захистом, що є рівноцінним захисту майнових прав автора. Строк охорони цих прав становить 25 років від часу, коли твір був вперше оприлюднений.

9. Строк дії авторського права після смерті автора і строки, встановлені частинами третьою - сьомою цієї статті, починаються від дня смерті автора чи з дня настання подій, передбачених у зазначених частинах, але відліковуються з 1 січня року, наступного за роком смерті чи роком, в якому відбулася зазначена подія.

(Частина дев'ята статті 28 в редакції Закону N 850-IV ([850-15](#)) від 22.05.2003)

10. Особисті немайнові права автора, передбачені статтею 14 цього Закону, охороняються безстроково.

Стаття 29. Перехід авторського права у спадщину

1. Майнові права авторів та інших осіб, які мають виключне авторське право, переходять у спадщину. Не переходять у спадщину особисті немайнові права автора.

2. Спадкоємці мають право захищати авторство на твір і протидіяти перекрученню, спотворенню чи іншій зміні твору, а також будь-якому іншому посяганню на твір, що може завдати шкоди честі та репутації автора.

Стаття 30. Перехід творів у суспільне надбання

1. Закінчення строку дії авторського права на твори означає їх перехід у суспільне надбання.

2. Твори, які стали суспільним надбанням, можуть вільно, без виплати авторської винагороди, використовуватися будь-якою особою, за умови дотримання особистих немайнових прав автора, передбачених статтею 14 цього Закону.

3. Кабінетом Міністрів України можуть встановлюватися спеціальні відрахування до фондів творчих спілок України за використання на території України творів, які стали суспільним надбанням.

Стаття 31. Передача (відчуження) майнових прав суб'єктів авторського права

1. Автор (чи інша особа, яка має авторське право) може передати свої майнові права, зазначені у статті 15 цього Закону, будь-якій іншій особі повністю чи частково. Передача майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) оформляється авторським договором.

Майнові права, що передаються за авторським договором, мають бути у ньому визначені. Майнові права, не зазначені в авторському договорі як відчужувані, вважаються такими, що не передані.

2. Майнове право суб'єкта авторського права, який є юридичною особою, може бути передане (відчужене) іншій особі у встановленому законом порядку внаслідок ліквідації цієї юридичної особи - суб'єкта авторського права.

Стаття 32. Передача права на використання твору

1. Автору та іншій особі, яка має авторське право, належить виключне право надавати іншим особам дозвіл на використання твору будь-яким одним або всіма відомими способами на підставі авторського договору.

Використання твору будь-якою особою допускається виключно на основі авторського договору, за винятком випадків, передбачених статтями 21-25 цього Закону.

2. Передача права на використання твору іншим особам може здійснюватися на основі авторського договору про передачу виключного права на використання твору або на основі авторського договору про передачу невиключного права на використання твору.

3. За авторським договором про передачу виключного права на використання твору автор (чи інша особа, яка має виключне авторське право) передає право використовувати твір певним способом і у встановлених межах тільки одній особі, якій ці права передаються, і надає цій особі право дозволяти або забороняти подібне використання твору іншим особам. При цьому за особою, яка передає виключне право на використання твору, залишається право на використання цього твору лише в частині прав, що не передаються.

4. За авторським договором про передачу невиключного права на використання твору автор (чи інша особа, яка має авторське право) передає іншій особі право використовувати твір певним способом і у встановлених межах. При цьому за особою, яка передає невиключне право, зберігається право на використання твору і на передачу невиключного права на використання твору іншим особам.

5. Право на передачу будь-яким особам невиключних прав на використання творів мають організації колективного управління, яким суб'єкти авторського права передали повноваження на управління своїми майновими авторськими правами.

6. Права на використання твору, що передаються за авторським договором, вважаються невиключними, якщо у договорі не передбачено передачі виключних прав на використання твору.

Стаття 33. Договори на право використання творів

1. Договори про передачу прав на використання творів укладаються у письмовій формі. В усній формі може укладатися договір про використання (опублікування) твору в періодичних виданнях (газетах, журналах тощо).

2. Договір про передачу прав на використання творів вважається укладеним, якщо між сторонами досягнуто згоди щодо всіх істотних умов (строку дії договору, способу використання твору, ериторії, на яку поширюється передаване право, розміру і порядку виплати авторської

винагороди, а також інших умов, щодо яких за вимогою однієї із сторін повинно бути досягнуто згоди).

Авторська винагорода визначається у договорі у вигляді відсотків від доходу, отриманого від використання твору, або у вигляді фіксованої суми чи іншим чином. При цьому ставки авторської винагороди не можуть бути нижчими за мінімальні ставки, встановлені Кабінетом Міністрів України.

3. Предметом договору про передачу прав на використання твору не можуть бути права, яких не було на момент укладання договору.

4. Відповідні відомства і творчі спілки можуть розробляти примірні авторські договори (зразки авторських договорів).

5. Умови договору, що погіршують становище автора (його правонаступника) порівняно із становищем, встановленим чинним законодавством, є недійсними.

6. За авторським договором замовлення автор зобов'язується створити у майбутньому твір відповідно до умов цього договору і передати його замовникові. Договором може передбачатися виплата замовником авторові авансу як частини авторської винагороди.

7. Умови договору, що обмежують право автора на створення майбутніх творів на зазначену у договорі тему чи у зазначеній галузі, є недійсними.

8. Усі майнові права на використання твору, які передаються за авторським договором, мають бути у ньому визначені. Майнові права, не зазначені в авторському договорі як передані суб'єктом авторського права, вважаються такими, що не передані, і зберігаються за ним.

Стаття 34. Відповідальність за невиконання авторського договору

1. Сторона, яка не виконала або неналежним чином виконала зобов'язання за авторським договором, зобов'язана відшкодувати іншій стороні всі збитки, в тому числі упущену вигоду.

2. Якщо автор не передав твір замовникові відповідно до умов авторського договору замовлення, він повинен відшкодувати замовникові збитки, в тому числі упущену вигоду.

3. Спори щодо відповідальності за невиконання умов авторських договорів вирішуються у суді.

Розділ III

СУМІЖНІ ПРАВА

Стаття 35. Об'єкти суміжних прав

Об'єктами суміжних прав, незалежно від призначення, змісту, оцінки, способу і форми вираження, є:

а) виконання літературних, драматичних, музичних, музично-драматичних, хореографічних, фольклорних та інших творів;

б) фонограми, відеограми;

в) передачі (програми) організацій мовлення.

Стаття 36. Суб'єкти суміжних прав

1. Суб'єктами суміжних прав є:

а) виконавці творів, їх спадкоємці та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо виконань;

б) виробники фонограм, їх спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо фонограм;

в) виробники відеограм, їх спадкоємці (правонаступники) та особи, яким на законних підставах передано суміжні майнові права щодо відеограм;

г) організації мовлення та їх правонаступники.

2. Виконавці здійснюють свої права за умови дотримання ними прав авторів виконуваних творів та інших суб'єктів авторського права. Виробники фонограм, виробники відеограм повинні дотримуватися прав суб'єктів авторського права і виконавців. Організації мовлення повинні дотримуватися прав суб'єктів авторського права, виконавців, виробників фонограм (відеограм).

Стаття 37. Виникнення і здійснення суміжних прав

1. Первинними суб'єктами суміжних прав є виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми, організація мовлення.

2. Суміжне право виникає внаслідок факту виконання твору, виробництва фонограми, виробництва відеограми, оприлюднення передачі організації мовлення.

3. Для виникнення і здійснення суміжних прав не вимагається виконання будь-яких формальностей.

Виконавець, виробник фонограми, виробник відеограми для сповіщення про свої суміжні права на фонограмах, відеограмах і всіх їх примірниках, що розповсюджуються серед публіки на законних підставах, або їх упаковках можуть використовувати знак охорони суміжних прав. Цей знак складається з таких елементів:

латинська літера "P", обведена колом, - (зображення знака не наводиться);

імена (назви) осіб, які мають щодо цих фонограм (відеограм) суміжні права;

рік першої публікації фонограми (відеограми).

За відсутності доказів іншого, виконавцем, виробником фонограми чи відеограми вважаються особи, імена (назви) яких зазначені на фонограмі, відеограмі та їх примірниках або на їх упаковці.

4. Кабінетом Міністрів України можуть установлюватися мінімальні ставки винагороди за використання об'єктів суміжних прав ([72-2003-п](#)) та порядок їх індексації.

Стаття 38. Особисті немайнові права виконавців та права на ім'я (назву) виробників фонограм, відеограм і організацій мовлення

1. Виконавцеві твору належать такі особисті немайнові права:

а) вимагати визнання того, що він є виконавцем твору;

б) вимагати, щоб його ім'я або псевдонім зазначалися чи повідомлялися у зв'язку з кожним його виступом, записом чи виконанням (у разі, якщо це можливо);

в) вимагати забезпечення належної якості запису його виконання і протидіяти будь-якому перекрученню, спотворенню чи іншій суттєвій зміні, що може завдати шкоди його честі і репутації.

2. Виробник фонограми, виробник відеограми має право зазначати своє ім'я (назву) на кожному носії запису або його упаковці поряд із зазначенням авторів, виконавців і назв творів, вимагати його згадування у процесі використання фонограми (відеограми).

3. Організація мовлення має право вимагати згадування своєї назви у зв'язку із записом, відтворенням, розповсюдженням своєї передачі і публічним повторним сповіщенням її іншою організацією мовлення.

Стаття 39. Майнові права виконавців

1. Майновим правом виконавців є їх виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам:

а) публічне сповіщення своїх незафіксованих виконань (прямий ефір);

б) фіксацію у фонограмах чи відеограмах своїх раніше незафіксованих виконань;

в) відтворення (пряме і (або) опосередковане) своїх виконань, зафіксованих без їх згоди у фонограмі чи відеограмі, чи за їх годою, але якщо відтворення здійснюється з іншою метою, ніж та, на яку вони дали свою згоду;

г) розповсюдження своїх виконань, зафіксованих у фонограмі чи відеограмі, шляхом першого продажу або іншої передачі права власності у разі, коли вони при першій фіксації виконання не дали дозволу виробнику фонограми (виробнику відеограми) на її подальше відтворення;

д) комерційний прокат, майновий найм своїх виконань, зафіксованих у фонограмі чи відеограмі, якщо при фіксації не було їх згоди на комерційний прокат і майновий найм, навіть після розповсюдження виконань, здійсненого виробником фонограми (відеограми) або за його дозволом;

е) розповсюдження своїх виконань, зафіксованих у фонограмах чи відеограмах, через будь-які засоби зв'язку таким чином, що будь-яка особа може отримати до них доступ з будь-якого місця і в будь-який час за їх власним вибором, якщо при першій фіксації виконання не було їх згоди на такий вид розповсюдження.

2. Майнові права виконавців можуть передаватися (відчужуватися) іншим особам на підставі договору, в якому визначаються спосіб використання виконань, розмір і порядок виплати винагороди, строк дії договору і використання виконань, територія, на яку розповсюджуються передані права тощо. Визначені оговором ставки винагороди не можуть бути нижчими за мінімальні ставки, встановлені Кабінетом Міністрів України.

3. У разі, коли виконання використовується в аудіовізуальному творі, вважається, що виконавець передає організації, яка здійснює виробництво аудіовізуального твору, або продюсеру аудіовізуального твору всі майнові права на виконання, якщо інше не передбачено договором.

4. У разі, коли виконавець під час першої фіксації виконання безпосередньо дозволить виробнику фонограми чи виробнику відеограми її подальше відтворення, вважається, що виконавець передав виробнику фонограми чи виробнику відеограми виключне право на розповсюдження фонограм, відеограм і їх примірників способом першого продажу або іншої передачі у власність чи володіння, а також способом здавання у майновий найм, комерційний прокат та іншої передачі. При цьому виконавець зберігає право на одержання праведливої винагороди за зазначені види використання свого виконання через організації колективного управління або іншим способом.

Стаття 40. Майнові права виробників фонограм і виробників відеограм

1. До майнових прав виробників фонограм і виробників відеограм належить їх виключне право на використання своїх фонограм, відеограм і виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам:

а) відтворення (пряме і (або) опосередковане) своїх фонограм і відеограм у будь-якій формі і будь-яким способом;

б) розповсюдження серед публіки фонограм, відеограм та їх примірників шляхом першого продажу або іншої передачі права власності; в) комерційний прокат фонограм, відеограм і їх примірників, навіть після їх розповсюдження, здійсненого виробником фонограми чи відеограми або за їх дозволом;

г) публічне сповіщення фонограм, відеограм та їх примірників через будь-які засоби зв'язку таким чином, що будь-яка особа може отримати до них доступ з будь-якого місця і в будь-який час за їх власним вибором;

д) будь-яку видозміну своїх фонограм, відеограм;

е) ввезення на митну територію України фонограм, відеограм та їх примірників з метою їх поширення серед публіки.

2. Майнові права виробників фонограм і виробників відеограм можуть передаватися (відчужуватися) іншим особам на підставі договору, в якому визначаються спосіб використання фонограми (відеограми), розмір і порядок виплати винагороди, строк дії договору, строк використання фонограми (відеограми), територія, на яку розповсюджуються передані права, тощо. Визначені договором ставки винагороди не можуть бути нижчими за мінімальні ставки, встановлені Кабінетом Міністрів України.

Майнові права виробника фонограми чи відеограми, який є юридичною особою, можуть бути також передані (відчужені) іншій особі у встановленому законом порядку внаслідок ліквідації юридичної особи - суб'єкта суміжних прав.

3. Якщо фонограми, відеограми чи їх примірники введені виробником фонограми (відеограми) чи за його згодою у цивільний обіг шляхом їх першого продажу в Україні, то допускається їх наступне розповсюдження шляхом продажу, дарування тощо без згоди виробника фонограми (відеограми) чи його правонаступника і без виплати йому винагороди. Проте й у цьому випадку право здавання яких примірників фонограм (відеограм) у майновий найм чи комерційний прокат залишається виключно правом виробника фонограми (відеограми).

Стаття 41. Майнові права організацій мовлення

1. До майнових прав організацій мовлення належить їх виключне право на використання своїх програм будь-яким способом і виключне право дозволяти чи забороняти іншим особам:

а) публічне сповіщення своїх програм шляхом трансляції і ретрансляції;

б) фіксацію своїх програм на матеріальному носії та їх відтворення;

в) публічне виконання і публічну демонстрацію своїх програм у місцях з платним входом.

Організація мовлення також має право забороняти поширення на території України чи з території України сигналу із супутника, що несе їх програми, розповсюджуючим органом, для якого цей сигнал із супутника не призначався.

2. Майнові права організації мовлення можуть передаватися (відчужуватися) іншим особам на підставі договору, в якому визначаються спосіб і строк використання програми мовлення, розмір і порядок виплати винагороди, територія, на яку розповсюджуються передані права, тощо.

Майнові права організації мовлення можуть бути також передані (відчужені) іншій особі у встановленому законом порядку внаслідок ліквідації юридичної особи - суб'єкта суміжних прав.

Стаття 42. Обмеження майнових прав виконавців, виробників фонограм, відеограм і організацій мовлення

1. Допускаються використання виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення, їх фіксація, відтворення і доведення до загального відома без згоди виконавців, виробників фонограм, відеограм і організацій мовлення у випадках, передбачених статтями 21-25 цього Закону щодо обмеження майнових прав авторів літературних, художніх і наукових творів, якщо задовольняються такі умови:

а) відтворення зазначених об'єктів здійснюється виключно з метою навчання чи наукових досліджень;

б) право на відтворення, передбачене у пункті "а" цієї частини, не поширюється на експорт відтворених примірників фонограм, відеограм, програм мовлення за межі митної території України;

в) за суб'єктами суміжних прав зберігається право на справедливую винагороду з урахуванням кількості відтворених примірників.

Передбачене цією частиною використання об'єктів суміжних прав без згоди суб'єктів суміжних прав є можливим лише за умови дотримання особистих немайнових прав суб'єктів авторського права і суміжних прав, передбачених статтями 14 і 38 цього Закону.

2. Допускається відтворення в домашніх умовах і виключно в особистих цілях творів і виконань, зафіксованих у фонограмах, відеограмах і їх примірниках, без згоди автора (авторів), виконавців і виробників фонограм (відеограм), але з виплатою їм винагороди способом, визначеним частиною четвертою цієї статті.

3. Передбачене частинами першою і другою цієї статті використання об'єктів суміжних прав без згоди суб'єктів суміжних прав не повинно завдавати шкоди нормальній експлуатації виконань, онограм, відеограм і програм мовлення і зачіпати законні інтереси виконавців, виробників фонограм, відеограм і програм мовлення чи інших суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав.

4. Виплата винагороди виробникам фонограм і відеограм та іншим особам, які мають авторське право і (або) суміжні права, за передбачені частиною другою цієї статті відтворення, здійснюється у формі відрахувань (відсотків) від вартості обладнання і (або) матеріальних носіїв виробниками та (або) імпортерами обладнання і матеріальних носіїв, із застосуванням яких можна здійснити відтворення виключно в особистих цілях у домашніх умовах творів, зафіксованих у фонограмах і відеограмах, крім:

а) професійного обладнання та (або) матеріальних носіїв, не призначених для використання в домашніх умовах;

б) обладнання і матеріальних носіїв, що експортуються за митну територію України;

в) обладнання і матеріальних носіїв, що ввозяться фізичною особою на митну територію України виключно в особистих цілях і без комерційної мети.

5. Розміри зазначених у частинах другій і четвертій цієї статті відрахувань (відсотків), що мають сплачуватися виробниками та (або) імпортерами обладнання і матеріальних носіїв, визначаються Кабінетом Міністрів України. Ці кошти виробниками та імпортерами обладнання і (або) матеріальних носіїв перераховуються изначеним Установою організаціям колективного управління (далі - уповноваженим організаціям). Зібрані кошти розподіляються між організаціями колективного управління, які є на обліку в Установі, на основі договорів, які уповноважені організації укладають з усіма організаціями колективного управління. Імпортери перераховують ці кошти уповноваженій організації під час ввезення товару на митну територію України, а виробники - у кінці кожного місяця після реалізації обладнання і матеріальних носіїв.

6. Установа і визначені нею для збору коштів уповноважені організації мають право вимагати від виробників та імпортерів інформацію про виробництво, імпорт і реалізацію (продаж) зазначеного у частині четвертій цієї статті обладнання і матеріальних носіїв.

7. Зібрані кошти, що зазначені у частинах другій і четвертій цієї статті, розподіляються між авторами, виконавцями, виробниками фонограм (відеограм). Якщо угодами між організаціями

колективного правління не передбачено інше, то ці кошти розподіляються у таких пропорціях: авторам - 50 відсотків, виконавцям - 25 відсотків і виробникам фонограм (відеограм) - 25 відсотків.

Стаття 43. Використання фонограм і відеограм, опублікованих з комерційною метою

1. Допускається без згоди виробників фонограм (відеограм), фонограми (відеограми) яких опубліковані для використання з комерційною метою, і виконавців, виконання яких зафіксовані у цих фонограмах (відеограмах), але з виплатою винагороди, таке пряме чи опосередковане комерційне використання фонограм і відеограм та їх примірників:

а) публічне виконання фонограми або її примірника чи публічну демонстрацію відеограми або її примірника;

б) публічне сповіщення виконання, зафіксованого у фонограмі чи відеограмі та їх примірниках, в ефір;

в) публічне сповіщення виконання, зафіксованого у фонограмі чи відеограмі та їх примірниках, по проводах (через кабель).

2. Збирання винагороди за використання фонограм (відеограм), що зазначені у частині першій цієї статті, і контроль за їх правомірним використанням здійснюються визначеними Установою уповноваженими організаціями колективного управління ([з1528-13](#)). Зібрані кошти розподіляються між організаціями колективного управління, які є на обліку в Установі, на основі договорів, які уповноважені організації укладають з усіма організаціями колективного управління. Одержана від уповноваженої організації винагорода розподіляється відповідною організацією колективного управління у таких пропорціях: виконавцям - 50 відсотків, виробникам фонограм (відеограм) - 50 відсотків.

3. Розмір винагороди за використання фонограм (відеограм), що зазначені у частині першій цієї статті, порядок та умови її виплати визначаються Кабінетом Міністрів України ([71-2003-п](#)).

4. Особи, які використовують фонограми, відеограми чи їх примірники, повинні надавати організаціям, зазначеним у частині другій цієї статті, точні відомості щодо їх використання, необхідні для збирання і розподілу винагороди.

Стаття 44. Строк дії суміжних прав

1. Майнові права виконавців охороняються протягом 50 років від дати першого запису виконання.

Особисті немайнові права виконавців, передбачені частиною першою статті 38 цього Закону, охороняються безстроково.

2. Права виробників фонограм і відеограм охороняються протягом 50 років від дати першого опублікування фонограми (відеограми) або їх першого звукозапису (відеозапису), якщо фонограма (відеограма) не була опублікована протягом зазначеного часу.

3. Організації мовлення користуються наданими цим Законом правами протягом 50 років від дати першого публічного сповіщення передачі.

4. Закінчення строків захисту суміжних прав настає 1 січня року, наступного за роком, у якому закінчилися передбачені цією статтею строки захисту.

5. До спадкоємців виконавців і правонаступників виробників фонограм і відеограм та організацій мовлення переходить право дозволяти чи забороняти використання виконань, фонограм, відеограм, публічні сповіщення, а також право на одержання винагороди у межах установленого цією статтею строку.

Розділ IV

УПРАВЛІННЯ МАЙНОВИМИ ПРАВАМИ СУБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА І СУМІЖНИХ ПРАВ

Стаття 45. Способи управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав

Суб'єкти авторського права і суміжних прав можуть управляти своїми правами:

- а) особисто;
- б) через свого повіреного;
- в) через організацію колективного управління.

Стаття 46. Управління майновими правами через повіреного

Суб'єкт авторського права і (або) суміжних прав може доручити управління своїми майновими правами повіреному на підставі укладеного з ним договору-доручення. Здійснюючи управління майновими правами, ця особа діє у межах повноважень, переданих їй суб'єктом авторського права і (або) суміжних прав.

Стаття 47. Забезпечення колективного управління майновими правами

1. Суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав можуть доручати управління своїми майновими правами організаціям колективного управління.

2. Організації колективного управління створюються суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав та мають статус юридичної особи згідно із законом.

3. Допускається утворення окремих організацій, які управляють певними категоріями майнових прав певних категорій суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, або організацій, які управляють різними майновими правами в інтересах різних категорій суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав.

4. Особи, які використовують твори, виконання, програми мовлення, примірники фонограм (відеограм), зобов'язані надавати організаціям колективного управління точний перелік використаних творів, виконань, примірників фонограм (відеограм), програм мовлення разом з документально підтвердженими даними про одержані прибутки від їх використання та повинні виплачувати організаціям колективного управління винагороду в передбачений термін і в обумовленому розмірі.

5. Суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав можуть також доручати управління своїми майновими правами на колективній основі відповідним державним організаціям, установчі документи яких передбачають здійснення таких функцій.

Стаття 48. Діяльність організацій колективного управління

1. Організація колективного управління після її державної реєстрації зобов'язана протягом 30 днів стати на облік в Установі. Про облік організацій колективного управління Установа здійснює публікацію у своєму офіційному бюлетені.

Організації колективного управління діють на основі статутів, що затверджуються в установленому порядку і в межах повноважень, одержаних від суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав.

2. Організації колективного управління не мають права займатися комерційною діяльністю чи використовувати будь-яким способом об'єкти авторського права і (або) суміжних прав, доручених їм для управління. На діяльність таких організацій не поширюються обмеження, передбачені

законодавством про захист економічної конкуренції. (Частина друга статті 48 із змінами, внесеними згідно із Законом N 1294-IV ([1294-15](#)) від 20.11.2003)

3. Повноваження на колективне управління майновими правами передаються організаціям колективного управління авторами та іншими суб'єктами авторського права і (або) суміжних прав на основі договорів, укладених у письмовій формі.

4. Організації колективного управління можуть управляти на території України майновими правами іноземних суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав на основі договорів з аналогічними іноземними організаціями, в тому числі й про взаємне представництво інтересів.

Організації колективного управління можуть доручати на основі договорів з аналогічними іноземними організаціями управляти на колективній основі за кордоном майновими правами українських суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, у тому числі й про взаємне представництво інтересів.

5. На основі одержаних повноважень організації колективного управління надають будь-яким особам шляхом укладання з ними договорів невиключні права на використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав.

6. Організація колективного управління має право вимагати від осіб, які використовують об'єкти авторського права і суміжних прав, надання їм документів, що містять точні відомості про використання зазначених об'єктів, необхідні для збирання і розподілу винагороди.

7. Організація колективного управління зобов'язана надавати Установі таку інформацію:

а) про зміни, що вносяться до статуту організації;

б) про укладання двосторонніх чи багатосторонніх договорів з іншими організаціями колективного управління, в тому числі іноземними;

в) про управління майновими правами осіб, які не передали організації повноважень відповідно до частини третьої цієї статті;

г) про укладання договорів управління майновими правами суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав; (Підпункту "г" частини сьомої статті 48 в редакції Закону N 850-IV ([850-15](#)) від 22.05.2003)

д) про річний баланс, річний звіт, результати аудиторських перевірок;

е) про осіб, уповноважених представляти організацію.

Стаття 49. Функції організацій колективного управління

1. Організації колективного управління повинні виконувати від імені суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав і на основі одержаних від них повноважень такі функції:

а) погоджувати з особами, які використовують об'єкти авторського права і (або) суміжних прав, розмір винагороди під час укладання договору;

б) укладати договори про використання прав, переданих в управління. Умови цих договорів повинні відповідати положенням статей 31-33 цього Закону;

в) збирати, розподіляти і виплачувати зібрану винагороду за використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав суб'єктам авторського права і (або) суміжних прав, правами яких вони управляють, а також іншим суб'єктам прав відповідно до цього Закону; (Підпункт "в" частини першої статті 49 в редакції Закону N 850-IV ([850-15](#)) від 22.05.2003)

г) вчиняти інші дії, передбачені чинним законодавством, необхідні для захисту прав, управління якими здійснює організація, в тому числі звертатися до суду за захистом прав суб'єктів

авторського права і (або) суміжних прав відповідно до статутних повноважень та доручення цих суб'єктів. (Підпункт "г" частини першої статті 49 в редакції Закону N 850-IV ([850-15](#)) від 22.05.2003)

(Підпункт "д" частини першої статті 49 виключено на підставі Закону N 850-IV ([850-15](#)) від 22.05.2003)

2. Суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав, які не передали організаціям колективного управління повноважень на управління своїми правами, в тому числі щодо збирання винагороди, мають право вимагати від організацій колективного управління, які таку винагороду за використання їхніх творів і об'єктів суміжних прав зібрали, виплати цієї винагороди, а також вимагати вилучення своїх творів і об'єктів суміжних прав із дозволів на використання, які надаються організаціями колективного управління шляхом укладання договорів з особами, які використовують ці об'єкти.

3. Організації колективного управління мають право резервувати на своєму рахунку суми незапитаної винагороди, що надійшла їм від осіб, які використовують об'єкти авторського права і (або) суміжних прав. Після трьох років від дня надходження на рахунок організації колективного управління відповідних сум суми незапитаної винагороди можуть бути використані для чергових виплат суб'єктам авторського права і (або) суміжних прав або спрямовані на інші цілі, передбачені їх статутами, в інтересах суб'єктів авторського права і суміжних прав.

Розділ V

ЗАХИСТ АВТОРСЬКОГО ПРАВА І СУМІЖНИХ ПРАВ

Стаття 50. Порухення авторського права і суміжних прав

Порухенням авторського права і суміжних прав, що дає підстави для судового захисту, є:

а) вчинення будь-якою особою дій, які порушують особисті немайнові права суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав, визначені статтями 14 і 38 цього Закону, та їх майнові права, визначені статтями 15, 39, 40 і 41 цього Закону, з урахуванням передбачених статтями 21-25, 42 і 43 цього Закону обмежень майнових прав;

б) піратство у сфері авторського права і (або) суміжних прав - опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм і програм організацій мовлення;

в) плагіат - оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору;

г) ввезення на митну територію України без дозволу осіб, які мають авторське право і (або) суміжні права, примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, програм мовлення;

д) вчинення дій, що створюють загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав;

е) будь-які дії для свідомого обходу технічних засобів захисту авторського права і (або) суміжних прав, зокрема виготовлення, розповсюдження, ввезення з метою розповсюдження і застосування засобів для такого обходу;

є) підроблення, зміна чи вилучення інформації, зокрема в електронній формі, про управління правами без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав чи особи, яка здійснює таке управління;

ж) розповсюдження, ввезення на митну територію України з метою розповсюдження, публічне сповіщення об'єктів авторського права і (або) суміжних прав, з яких без дозволу суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав вилучена чи змінена інформація про управління правами, зокрема в електронній формі.

Стаття 51. Порядок захисту авторського права і суміжних прав

Захист особистих немайнових і майнових прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав здійснюється в порядку, встановленому адміністративним, цивільним і кримінальним законодавством.

Стаття 52. Способи цивільно-правового захисту авторського права і суміжних прав

1. За захистом свого авторського права і (або) суміжних прав суб'єкти авторського права та суміжних прав мають право звертатися в установленому порядку до суду та інших органів відповідно до їх компетенції.

При порушеннях будь-якою особою авторського права і (або) суміжних прав, передбачених статтею 50 цього Закону, недотриманні передбачених договором умов використання творів і (або) об'єктів суміжних прав, використанні творів і об'єктів суміжних прав з обходом технічних засобів захисту чи з підробленням інформації і (або) документів про управління правами чи створенні загрози неправомірного використання об'єктів авторського права і (або) суміжних прав та інших порушеннях особистих немайнових прав і майнових прав суб'єктів авторського права і (або) суміжних прав суб'єкти авторського права і (або) суміжних прав мають право:

а) вимагати визнання та поновлення своїх прав, у тому числі забороняти дії, що порушують авторське право і (або) суміжні права чи створюють загрозу їх порушення; (Підпункт "а" абзацу другого частини першої статті 52 із змінами, внесеними згідно із Законом N 850-IV ([850-15](#)) від 22.05.2003)

б) звертатися до суду з позовом про поновлення порушених прав та (або) припинення дій, що порушують авторське право та (або) суміжні права чи створюють загрозу їх порушення;

в) подавати позови про відшкодування моральної (немайнової) шкоди;

г) подавати позови про відшкодування збитків (матеріальної шкоди), включаючи упущену вигоду, або стягнення доходу, отриманого порушником внаслідок порушення ним авторського права і (або) суміжних прав, або виплату компенсацій;

д) вимагати припинення підготовчих дій до порушення авторського права і (або) суміжних прав, у тому числі призупинення митних процедур, якщо є підозра, що можуть бути пропущені на митну територію України чи з її митної території контрафактні примірники творів, фонограм, відеограм, засоби обходу технічних засобів захисту, в порядку, передбаченому Митним кодексом України;

е) брати участь в інспектуванні виробничих приміщень, складів, технологічних процесів і господарських операцій, пов'язаних з виготовленням примірників творів, фонограм і відеограм, щодо яких є підстави для підозри про порушення чи загрозу порушення авторського права і (або) суміжних прав, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

є) вимагати, в тому числі у судовому порядку, публікації в засобах масової інформації даних про допущені порушення авторського права і (або) суміжних прав та судові рішення щодо цих порушень;

ж) вимагати від осіб, які порушують авторське право і (або) суміжні права позивача, надання інформації про третіх осіб, задіяних у виробництві та розповсюдженні контрафактних примірників творів і об'єктів суміжних прав, а також засобів обходу технічних засобів захисту, та про канали їх розповсюдження;

з) вимагати прийняття інших передбачених законодавством заходів, пов'язаних із захистом авторського права та суміжних прав.

2. Суд має право постановити рішення чи ухвалу про:

а) відшкодування моральної (немайнової) шкоди, завданої порушенням авторського права і (або) суміжних прав, з визначенням розміру відшкодування;

б) відшкодування збитків, завданих порушенням авторського права і (або) суміжних прав;

в) стягнення із порушника авторського права і (або) суміжних прав доходу, отриманого внаслідок порушення;

г) виплату компенсації, що визначається судом, у розмірі від 10 до 50000 мінімальних заробітних плат, замість відшкодування збитків або стягнення доходу;

д) заборону опублікування творів, їх виконань чи постановок, випуску примірників фонограм, відеограм, їх сповіщення, припинення їх розповсюдження, вилучення (конфіскацію) контрафактних примірників творів, фонограм, відеограм чи програм мовлення та обладнання і матеріалів, призначених для їх виготовлення і відтворення, публікацію у пресі інформації про допущене порушення тощо, якщо у ході судового розгляду буде доведено факт порушення авторського права і (або) суміжних прав або факт наявності дій, що створюють загрозу порушення цих прав;

е) вимагати від осіб, які порушують авторське право і (або) суміжні права позивача, інформацію про третіх осіб, задіяних у виробництві та розповсюдженні контрафактних примірників творів та об'єктів суміжних прав, засобів обходу технічних засобів та про канали розповсюдження.

При визначенні розмірів збитків, які мають бути відшкодовані особі, права якої порушено, а також для відшкодування моральної (немайнової) шкоди суд зобов'язаний виходити із суті порушення, майнової і моральної шкоди, завданої особі, яка має авторське право і (або) суміжні права, а також із можливого доходу, який могла б одержати ця особа. У розмір збитків, завданих особі, права якої порушено, додатково можуть бути включені судові витрати, понесені цією особою, а також витрати, пов'язані з оплатою допомоги адвоката.

При визначенні компенсації, яка має бути виплачена замість відшкодування збитків чи стягнення доходу, суд зобов'язаний у встановлених пунктом "г" цієї частини межах визначити розмір компенсації, враховуючи обсяг порушення та (або) наміри відповідача.

3. Суд може постановити рішення про накладення на порушника штрафу у розмірі 10 відсотків суми, присудженої судом на користь позивача. Сума штрафів передається у встановленому порядку до Державного бюджету України.

4. Суд може постановити рішення про вилучення чи конфіскацію всіх контрафактних примірників творів, фонограм, відеограм чи програм мовлення, щодо яких встановлено, що вони були виготовлені або розповсюджені з порушенням авторського права і (або) суміжних прав, а також засобів обходу технічних засобів захисту. Це стосується також усіх кліше, матриць, форм, оригіналів, магнітних стрічок, фотонегативів та інших предметів, за допомогою яких відтворюються примірники

творів, фонограм, відеограм, програм мовлення, а також матеріалів і обладнання, що використовуються для їх відтворення і для виготовлення засобів обходу технічних засобів захисту.

За рішенням суду вилучені контрафактні примірники творів (у тому числі комп'ютерні програми і бази даних), фонограм, відеограм, програм мовлення на вимогу особи, яка є суб'єктом авторського права і (або) суміжних прав і права якої порушено, можуть бути передані цій особі. Якщо ця особа не вимагає такої передачі, то контрафактні примірники підлягають знищенню, а матеріали і обладнання, що використовувалися для відтворення контрафактних примірників, підлягають відчуженню із перерахуванням виручених коштів до Державного бюджету України.

Стаття 53. Способи забезпечення позову у справах про порушення авторського права і суміжних прав

1. До завершення розгляду справи по суті суддя одноособово має право винести ухвалу про заборону відповідачеві, щодо якого є достатні підстави вважати, що він є порушником авторського права і (або) суміжних прав, вчиняти до винесення рішення чи ухвали суду певні дії, а саме: виготовлення, відтворення, продаж, здавання в майновий найм, прокат, ввезення на митну територію України та інше передбачене цим Законом використання, а також транспортування, зберігання або володіння з метою введення в цивільний обіг примірників творів, у тому числі комп'ютерних програм і баз даних, а також записаних виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення, щодо яких припускається, що вони є контрафактними, і засобів обходу технічних засобів захисту.

2. За наявності достатніх даних про вчинення такого порушення авторського права і (або) суміжних прав, за яке відповідно до закону передбачена кримінальна відповідальність, орган досудового розслідування або суд зобов'язані вжити заходів для забезпечення розшуку і накладення арешту на: { Абзац перший частини другої статті 53 із змінами, внесеними згідно із Законом N 4652-VI ([4652-17](#)) від 13.04.2012 }

а) примірники творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), записаних виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення, щодо яких припускається, що вони є контрафактними, а також засоби обходження технічних засобів захисту;

б) матеріали й обладнання, призначені для їх виготовлення і відтворення;

в) документи, рахунки та ін. предмети, що можуть бути доказом вчинення протиправних дій.

3. У разі, якщо відповідач по справі порушення авторського права і (або) суміжних прав відмовляє у доступі до необхідної інформації чи не забезпечує її надання у прийнятний строк, робить перешкоди у здійсненні судових процедур, або з метою збереження відповідних доказів щодо інкримінованого порушення, особливо у випадку, коли будь-яке відстрочення може завдати непоправної шкоди особі, яка має авторське право і (або) суміжні права, або коли є очевидний ризик того, що доказ буде знищено, суд або суддя одноособово мають право за заявою заявника застосувати тимчасові заходи до пред'явлення позову або до початку розгляду справи за участю іншої сторони (відповідача) шляхом:

а) винесення ухвали про огляд приміщень, в яких, як припускається, відбуваються дії, пов'язані з порушенням авторського права і (або) суміжних прав;

б) накладення арешту і вилучення всіх примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), записаних виконань, фонограм, відеограм, програм мовлення, щодо яких припускається, що вони є контрафактними, засобів обходження технічних засобів захисту, а також матеріалів і обладнання, що використовуються для їх виготовлення і відтворення;

в) накладення арешту і вилучення рахунків та інших документів, які можуть бути доказом вчинення дій, що порушують або створюють загрозу порушення (чи підтверджують наміри вчинення порушення) авторського права і (або) суміжних прав.

Заява про застосування тимчасових заходів розглядається тільки за участю заявника у дводенний строк з дня її подання.

Ухвала суду про застосування тимчасового заходу підлягає негайному виконанню органом державної виконавчої служби за участю заявника.

До прийняття ухвали про застосування тимчасових заходів, зазначених в абзаці першому цієї частини, суд має право вимагати від заявника обґрунтування того, що він є суб'єктом авторського права і (або) суміжних прав і що ці права порушені або невідворотно будуть порушені, а також видати заявнику судову ухвалу щодо внесення застави або еквівалентної гарантії, достатньої для того, щоб запобігти зловживанню тимчасовим заходом. Застава полягає у внесенні на депозит суду заявником чи іншими особами грошей чи передачі інших матеріальних цінностей. Розмір застави (гарантії) визначається судом з урахуванням обставин справи, але не повинен бути меншим від 100 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і не більшим від розміру заявленої шкоди.

У разі застосування визначених в абзаці першому цієї частини тимчасових заходів відповідач має право вимагати їх зміни чи скасування, а заявник зобов'язаний подати позов до суду про захист порушених авторських чи суміжних прав не пізніше 15 календарних днів від дня застосування тимчасового заходу.

Застава повертається повністю заявникові при відмові суду у прийнятті позову до розгляду чи задоволенні позову повністю або частково. У противному разі застава звертається на виконання рішення про компенсацію шкоди відповідачеві, завданої застосуванням тимчасових заходів.

При скасуванні визначених в абзаці першому цієї частини тимчасових заходів або якщо при розгляді справи з'ясується відсутність факту порушення чи загрози порушення авторського права і (або) суміжних прав, суд має право на клопотання відповідача прийняти судові рішення щодо надання відповідачу належної компенсації позивачем за будь-яку шкоду, завдану цими заходами.

Розділ VI

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Цей Закон набирає чинності з дня його опублікування і застосовується до правовідносин, які виникли після набрання ним чинності.

2. Кабінету Міністрів України у чотиримісячний строк з дня набрання чинності цим Законом подати до Верховної Ради України свої пропозиції щодо внесення змін до законів України у зв'язку з прийняттям цього Закону, а також прийняти необхідні нормативно-правові акти і привести свої нормативно-правові акти у відповідність із цим Законом.

3. До приведення законодавства України у відповідність із цим Законом закони та інші нормативно-правові акти застосовуються в частині, що не суперечить цьому Закону.

4. Установити, що починаючи з дня набрання чинності цим Законом строки охорони авторського права, передбачені статтею 28 і частинами першою і другою статті 44 цього Закону, застосовуються у всіх випадках, коли 50-річний строк дії авторського права після смерті автора або строк дії суміжних прав не закінчився до дня набрання чинності цим Законом. 5. Установити, що цей Закон застосовується до виконань і фонограм, створених чи вперше опублікованих до дня набрання

чинності цим Законом, якщо на цей день не минуло 50 років після їх першого запису або опублікування.

6. Установити, що об'єкти авторського права і суміжних прав, які є предметом міжнародного договору, до якого Україна приєдналася і згоду на обов'язковість якого дала Верховна Рада України, і які створені чи вперше опубліковані до дня набрання чинності цим Законом, підлягають захисту за цим Законом від дня набрання ним чинності, якщо на цей день зазначені об'єкти не стали суспільним надбанням в країні походження у зв'язку із закінченням строку їх охорони в цій країні.

7. Визнати такою, що втратила чинність, Постанову Верховної Ради України від 23 грудня 1993 року "Про порядок введення в дію Закону України "Про авторське право і суміжні права" ([3793-12](#)) (Відомості Верховної Ради України, 1994 р., N 13, ст. 65).

8. У статті 2 Закону України "Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Паризького акта від 24 липня 1971 року, зміненого 2 жовтня 1979 року)" ([189/95-ВР](#)) (Відомості Верховної Ради України, 1995 р., N 21, ст. 155) виключити слова "повідомивши при цьому, що дія зазначеної Конвенції не поширюється на твори, які на дату набрання чинності цією Конвенцією для України вже є на її території суспільним надбанням".

9. Доручити Міністерству закордонних справ України повідомити Генеральному директору Всесвітньої організації інтелектуальної власності про те, що стаття 18 Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Паризького акта від 24 липня 1971 року, зміненого 2 жовтня 1979 року) від дня набрання чинності цим Законом діє на території України в повному обсязі.

10. Доповнити абзац другий Закону України "Про приєднання України до Конвенції про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 29 жовтня 1971 року" ([738-14](#)) (Відомості Верховної Ради України, 1999 р., N 32, ст. 265) реченням такого змісту: "З метою виконання вимог зазначеної Конвенції поширити, на взаємній основі, національний режим захисту суміжних прав, передбачений Законом України "Про авторське право і суміжні права" ([3792-12](#)), на виробників фонограм з країн - учасниць Конвенції та їхні фонограми, якщо строк охорони цих фонограм не закінчився в країні походження".

11. Доручити Міністерству закордонних справ України повідомити Генеральному Секретарю Організації Об'єднаних Націй про доповнення Закону України "Про приєднання України до Конвенції про охорону інтересів виробників фонограм від незаконного відтворення їхніх фонограм від 29 жовтня 1971 року".

Президент України Л.КРАВЧУК

м. Київ, 23 грудня 1993 року N 3792-ХІІ

Науково-методичне видання

Радкевич Олександр Петрович

**РОЗВИТОК ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ**

Методичні рекомендації

Літературний редактор

Л.С. Гуменна

Підписано до друку 24.06.2013. Формат 60×84/16
Папір Lazer Copy. Друк дублюкатор.
Гарнітура Times New Roman.
Умов. друк. арк. 12.
Тираж 300 прим.
Замовлення № 15
